

## Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 8 mars 1944 kl. 1 em.

*Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.*

Genom en den 8 januari 1944 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 13, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen;
- 2) lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 22 § barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361); samt
- 3) lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nr 204 i första kammaren av herr *Sandén* och fru *Sjöström-Bengtsson* och nr 312 i andra kammaren av herr *Hedlund* i Östersund *m. fl.* I motionerna, vilka äro lika-lydande, hemställes att riksdagen måtte besluta, att 22 § d) barnavårdslagen skall erhålla den lydelsen, att barnavårdsnämnd har att vidtaga åtgärder beträffande person i åldern mellan aderton och tjuguet år, som befinnes föra ett oordentligt, lättjefullt eller sedeslöst liv eller eljest visat svår oart, ävensom i 2 § 1 mom. barnavårdslagen vidtaga den ändring, som härav be-tingas.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas nedan, hänvisa till propositionen. För motiveringen till motionärernas hemställan redogöres nedan.

I 18 kap. 10 § strafflagen stadgas straff för den som med annan person övar »otukt som emot naturen är». Straffet utgör straffarbete i högst två år. Brottsbeskrivningen omfattar efter ordalagen all annan otukt än normalt köns-umgänge mellan man och kvinna, vare sig den övats mellan personer av samma eller mellan personer av olika kön. I rättspraxis har stadgandet emellertid ansetts tillämpligt endast beträffande sexuella förbindelser mellan personer av samma kön, s. k. homosexuell otukt. Dess användande anses vidare utesluta samtidig tillämpning av andra stadganden i strafflagen rörande sedlighetsbrott. Lagrummet är tillämpligt såväl då båda parterna äro män som då båda äro kvinnor, även om det så gott som uteslutande är

män som blivit föremål för åtal enligt detsamma. Enligt de officiella rättsstatistiska uppgifterna ha sålunda under 20-årsperioden 1921—1940 sammanlagt 935 män men endast en kvinna ställts under tilltal för brott emot 18 kap. 10 § strafflagen. I dessa siffror ingå åtal för otukt med djur, s. k. tidelag, som jämväl omfattas av lagrummet. De anställda åtalen ha i stor utsträckning lett till att den tilltalade efter rättspsykiatrisk undersökning förklarats ha varit av sinnesbeskaffenhet som avses i 5 kap. 5 § strafflagen och på grund härav icke kunna fällas till ansvar. Av nyssnämnda under åren 1921—1940 för brott emot 18 kap. 10 § strafflagen åtalade 936 personer blevo sålunda icke mindre än 143 straffrioförklarade. Anledningen till denna relativt höga siffra torde väsentligen vara att söka däri att många psykiatrer liksom också medicinalstyrelsen hysa den åsikten att homosexuell läggning såsom en biologiskt betingad psykisk abnormitet bör föranleda omhändertagande i form av sjuksjukvård i stället för straff. Högsta domstolen torde emellertid få anses ha tagit avstånd från uppfattningen att homosexuella anlag i och för sig skulle medföra straffrihet enligt 5 kap. 5 § strafflagen (NJA 1938 s. 328, 1939 s. 140 och 1940 s. 593).

Att straffbarheten för homosexuell otukt enligt 18 kap. 10 § strafflagen är innskränkt har sedan länge varit föremål för kritik, särskilt från läkarhåll. Frågan om en ändring av lagrummet bragtes första gången under statsmakternas prövning genom en av professorn A. V. Lundstedt vid 1933 års riksdag väckt motion (II: 1). I denna yrkades efter ingående motivering, att riksdagen måtte besluta att för sin del upphäva 10 § i 18 kap. strafflagen samt i dess ställe antaga ett stadgande av innehåll, att otukt, utövad mellan personer av samma kön, skulle beläggas med fängelse i högst 6 månader eller straffarbete i högst 2 år, dels därest gärningen skett under omständigheter motsvarande dem, som framginge av något av följande stadganden, nämligen 12, 13 och 15 §§ i 15 kap. samt 6—9 §§ i 18 kap. strafflagen, dels ock därest gärningen begåtts med person mellan 15 och 18 år, i vilket senare fall straffet dock skulle kunna bortfalla, såvitt som personerna i ålder och utveckling vore varandra ungefärligen jämbördiga.

Första lagutskottet hemställde i utlåtande (nr 15), att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, därvid utskottet anförde:

Utskottet vill icke göra något bestämt uttalande om man bör hos oss liksom i åtskilliga främmande länder i princip lämna de homosexuella handlingarna straffria. En sådan princip förutsätter i allt fall, såsom även motionären framhållit, att de homosexuella handlingarna lika väl som otuktshandlingarna mellan personer av motsatta kön under särskilda omständigheter förbli straffbelagda, och frågan, i vilken omfattning så skall vara förhållandet, fordrar en ingående prövning.

Chefen för justitiedepartementet har i samband med sitt initiativ till partiella reformer på strafflagstiftningens område framhållit frågan om en innskränkning av de straffbara gärningarnas område beträffande sedlighetsbrotten. Utskottet förutsätter, att frågan om de homosexuella handlingarnas straffbarhet i detta sammanhang blir föremål för en allsidig utredning.

Utskottets hemställan bifölls av båda kamrarna.

Sedan Kungl. Maj:ts anbefallt *medicinalstyrelsen* att avgiva utlåtande i det ämne som avsågs i nyssnämnda motion, avgav styrelsen sådant utlåtande den 24 oktober 1935. Vid utlåtandet fogade styrelsen till helysande av naturen av den drift, som låge till grund för otukt mellan personer av samma kön, en av medlemmen av styrelsens vetenskapliga råd, professorn V. Wigert författad framställning »Homosexualiteten ur medicinsk ståndpunkt». Häri anfördes bl. a. att homosexuell i egentlig mening vore den, vilkens erotiska drift komme honom att föredraga en sexuell förening med individer av hans eget kön framför sådan förening med det andra könet eller komme honom att uteslutande eftersträva förening med likkönade personer. Denna erotiska böjelse kunde vara latent och behövde således icke giva upphov till homosexuella handlingar. Dylika handlingar kunde emellertid förekomma oberoende av homosexualitet i nyss angiven mening, så t. ex. bland likkönade personer, som under längre tid vore avstängda från det andra könet, utan att deras driftliv vid tillgång till det andra könet företedde några avvikelser från det normala (pseudohomosexualitet). För ett icke oväsentligt antal personer vore det emellertid så att deras dragning till det ena eller andra könet vore ungefär likvärdig och att sexualdriften kunde tillfredsställas såväl med likkönade som med olikkönade personer (bisexualitet).

Medicinalstyrelsen uttalade i sitt utlåtande bland annat, att homosexualiteten kunde betecknas såsom en biologiskt betingad men ändock socialt anormal företeelse och att det enligt styrelsens mening framstode såsom det enda försvarliga att inskränka samhällets ingripande till sådana fall, i vilka homosexualitetens yttringar kunna leda till skada för andra personer. Styrelsen gjorde från dessa utgångspunkter gällande att 18 kap. 10 § strafflagen borde avskaffas, att samhällsreaktionen mot homosexualiteten borde begränsas till sådana fall, då otukt övats med person under 20 år, och att reaktionen därvid borde taga formen av obligatorisk vård på sinnessjukhus, för vilket syfte styrelsen föreslog vissa ändringar i sinnessjuklagen.

Genom beslut den 16 december 1932 hade chefen för justitiedepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts samma dag givna bemyndigande tillkallat professorn Ragnar Bergendal att i egenskap av sakkunnig inom nämnda departement biträda med verkställande av utredning angående partiella reformer på strafflagstiftningens område, gällande bland annat 18 kap. 10 § strafflagen, varefter nuvarande borgmästaren Gunnar Lindskog och överläkaren docenten Torsten Sondén genom särskilda bemyndiganden kallats att biträda vid utredningen. Medicinalstyrelsens ovannämnda utlåtande överlämnades sedermera till de sakkunniga för att av dem beaktas vid utredningsarbetet. De sakkunniga avlämnade den 31 december 1935 promemoria angående ändringar i strafflagen beträffande straffsätserna för särskilda brott m. m. (SOU 1935: 68), i det följande benämnd *1935 års promemoria*. Det förslag till ändrad lydelse av 18 kap. 10 § strafflagen, som häri framlades, innebar i huvudsak följande. Homosexuell otukt skulle vara straffbar endast om gärningen

riktade sig mot den som ej fyllt tjugo år eller ägde rum under omständigheter som i 18 kap. 6 § 2 mom. sägs. Straffet skulle utgöras av fängelse eller straffarbete i högst två år. Övades otukten med barn under 15 år skulle straffet kunna skärpas till fyra års straffarbete. För otukt mellan dem, som i ålder och utveckling voro nära jämställda, skulle domstolen dock kunna fria från straff, därest omständigheterna voro synnerligen mildrande.

En i promemorian intagen redogörelse för utländsk rätt i ämnet har såsom bilaga fogats till förevarande proposition (s. 59—61).

Över 1935 års promemoria infordrades yttranden från åtskilliga ämbetsmyndigheter. Den på grundval av promemorian utarbetade propositionen till 1937 års riksdag med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (nr 187) innehöll emellertid icke något förslag till ändrad lydelse av straffbudet för otukt mot naturen. Till motivering härför anförde dåvarande *chefen för justitiedepartementet*, efter att ha redogjort för innehållet i inkomna yttranden, följande.

Av det förut anförda framgår att medicinalstyrelsen uppfattat homosexualiteten såsom en biologiskt betingad företeelse och den samhälleliga reaktionen mot homosexuella handlingar såsom en medicinsk fråga. Emellertid lär det icke från medicinskt håll kunna bestridas att homosexualiteten i vissa fall kan ha sin grund i faktorer vilka icke äro av biologisk natur. Den omständigheten att homosexualiteten under vissa tider och bland vissa folk nått en särskilt stor spridning synes utgöra ett talande vittnesbörd om att även sociala faktorer kunna spela en betydande roll i detta sammanhang. Enligt min mening bör alltså spørsmålet om den samhälleliga reaktionen mot homosexuella handlingar icke betraktas som en enbart medicinsk fråga utan torde även andra synpunkter böra komma under beaktande.

De sakkunniga ha till stöd för den av dem föreslagna principiella strafffriheten främst åberopat att homosexuella handlingar företagna mellan vuxna och ansvariga personer i regel vore socialt oskadliga. Erfarenheten synes emellertid giva vid handen att denna form av otukt i olika avseenden kan medföra allvarliga sociala vådor. Sålunda kan dylik otukt, även om den äger rum mellan vuxna och ansvariga personer, medföra skadliga psykologiska verkningar för båda parterna eller endera av dem, liksom den även kan innebära en fara för psykisk smitta. Det förhållandet att de homosexuella ofta för att tillfredsställa sin drift förmå heterosexuella personer att, mot vederlag i en eller annan form, stå dem till tjänst kan icke heller ur samhällelig synpunkt vara likgiltigt. Av det nu sagda framgår att jag icke kan förorda att en inskränkning av tillämpningsområdet för ifrågavarande lagrum företages utan att man samtidigt tillser, att samhället erhåller möjlighet att bekämpa sådana yttringar av homosexualiteten, vilka ur olika synpunkter framstå såsom samhällsfarliga. De sakkunnigas förslag torde emellertid icke tillgodose detta krav. I ett flertal yttranden framhålles sålunda, att borttagandet av straffet dels kan befaras medföra ett mera ohöjlt ådagaläggande av homosexuella böjelser och ett mera öppet inledande av homosexuella förbindelser, dels ock kan försvåra kampen mot den manliga prostitutionen. Överståthållarämbetet finner det nödvändigt att sådana följder av strafffriheten förhindras genom lagstiftning. De sålunda framförda invändningarna synas värda beaktande. De sakkunniga framhålla visserligen att sådana yttringar av homosexuella böjelser, som såra den yttre anständigheten, kunna beivras jämlikt 18 kap. 13 §

första stycket strafflagen, vari stadgas straff för gärning som sårar tukt och sedlighet, så att allmän förargelse eller fara för andras förförelse därav kommer, ävensom att emot den manliga prostitutionen kan såsom hittills i sällrare fall ingripas med stöd av lösdrivarlagstiftningen. Emellertid torde det, under förutsättning att principiell straffrihet för homosexuella handlingar införes, uppstå betydande risker för att homosexuella förbindelser komma att ingås eller anbud därom framställas under former, som påkalla särskilda lagstiftningsåtgärder. Erinras må att redan reglementeringskommittén i sitt år 1910 avgivna betänkande föreslog att straff intill sex månaders fängelse skulle stadgas för den som genom ord, tecken eller annan gärning, på sätt som är ägnat att väcka allmän förargelse, uppfordrar eller inbjuder till otukt. Vad därefter angår bekämpandet av den manliga prostitutionen må framhållas att gällande lösdrivarlagstiftning icke möjliggör ett ingripande i andra fall än då fråga är om helyrkesprostituerade. De personer — ofta icke själva homosexuella — som mot ersättning i en eller annan form låta bruka sig till homosexuell otukt torde emellertid i flertalet fall icke tillhöra nyssnämnda kategori. Det kan vidare ifrågasättas om det icke, därest homosexuella handlingar lämnas straffria utom då de riktas mot ungdom, är nödvändigt att kriminalisera även försök att förleda ungdom till homosexuell otukt. Slutligen må framhållas att ett borttagande av straffet i föreslagen omfattning synes kräva att möjlighet beredes att, där förhållandena det påkalla, från tjänstgöring avstänga eller vidtaga andra lämpliga åtgärder mot personer, vilka ha till uppgift att uppfostra eller undervisa ungdom och som ådagalagt homosexuella böjelser, även om dessa tagit sig uttryck endast i sådana handlingar som enligt den nya lagstiftningen skulle lämnas straffria.

Ett genomförande av principiell straffrihet för homosexuell otukt kräver alltså enligt min mening — utöver de av de sakkunniga föreslagna kriminaliseringarna — ändringar inom andra områden av lagstiftningen. Då vissa av dessa ändringar, såsom framgår av de förslag till vanartslag som under det sista årtiondet framlagts, ha mycket nära samband med den större frågan om ingripandet mot personer som äro hemfallna åt sedeslöst levnadsätt av samhällsskadlig art, vilken fråga alltjämt väntar på sin lösning, torde dessa icke nu kunna genomföras. Frågan om den homosexuella otuktens straffrättsliga behandling är alltså enligt min mening icke så färdigberedd att jag kan förorda att den nu bör bringas till avgörande.

Vid propositionens behandling i första lagutskottet yttrade utskottet i avgivet utlåtande (nr 45) i fråga om reformeringen av lagbestämmelserna mot homosexuell otukt:

Utskottet, som finner de i propositionen anförda skälen för att förslag i frågan nu ej blivit framlagt förtjänta av allt beaktande, vill emellertid betona att denna lagstiftningsfråga måste anses vara av trängande beskaffenhet samt att en snar lösning av frågan i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag synes böra eftersträvas. Ej minst angeläget är att den föreslagna straffskärpningen beträffande homosexuella förgripelser mot barn blir genomförd. I anledning härav vill utskottet föreslå att riksdagen till Kungl. Maj:t avlåter skrivelse med anhållan att Kungl. Maj:t snarast måtte låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till ändrad lagstiftning i fråga om den homosexuella otuktens straffrättsliga behandling.

Riksdagen fattade beslut på denna punkt i enlighet med utskottets förslag.

Sedan Kungl. Maj:t därefter tillkallat *professorn Alfred Petré*n att såsom sakkunnig inom justitiedepartementet biträda med utredning rörande åtgär-

der för bekämpande av homosexualitetens samhällsfarliga yttringar, har den sakkunnige den 19 december 1940 avgivit betänkande i ämnet (SOU 1941: 3). Betänkandet, vartill såsom bilaga fogats redogörelse för ett av den sakkunnige bearbetat omfattande rättspsykiatriskt material, utmynnade bl. a. i ett tillstyrkande av att den i 1935 års promemoria föreslagna ändringen av 18 kap. 10 § strafflagen genomfördes, men förutsatte, i viss överensstämmelse med den uppfattning medicinalstyrelsen tidigare givit uttryck åt, att stadgandet icke skulle komma till användning beträffande vissa homosexuella, för vilka i stället sinnessjukvård borde komma till stånd.

Genom remiss den 4 mars 1941 anbefalldes *strafflagberedningen* att avgiva utlåtande i ärendet, varefter beredningen den 3 november samma år avgav utlåtande med förslag till lagstiftning angående åtgärder mot homosexualitetens samhällsfarliga yttringar (SOU 1941: 32), omfattande förslag till lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen, lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling, lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag) och lag om läkarundersökning av person misstänkt för brott enligt 18 kap. 10 § strafflagen. Förslagen äro intagna å s. 62—63 i propositionen.

Över professor Petréns betänkande och strafflagberedningens utlåtande i ämnet ha sedermera efter remiss *yttranden* avgivits av åtskilliga myndigheter och sammanslutningar. För innehållet i yttrandena lämnas en redogörelse å s. 24—44 i propositionen, vartill utskottet hänvisar.

I en vid 1943 års riksdag väckt motion (II: 130) yrkade professor Lundstedt, under anförande att i de avgivna yttrandena de av strafflagberedningen utarbetade förslagen ansetts innebära ett så stort steg fram mot lagstiftningsfrågans lösning att något ytterligare dröjsmål därmed icke kunde anses motiverat, att riksdagen måtte för sin del antaga lagförslagen med de jämkningar och ändringar, som kunde föranledas av motionens behandling i lagutskottet. Under erinran att frågorna om kastrations tillåtlighet ägde nära samband med åtgärderna mot homosexualitetens samhällsfarliga yttringar och att de båda lagstiftningsfrågorna lämpligen borde lösas i ett sammanhang, framställdes i motionen enahanda yrkande beträffande av strafflagberedningen utarbetade förslag till lagstiftning om kastrering m. m.

*Första lagutskottet*, till vars behandling motionen hänvisades, yttrade i avgivet utlåtande (nr 32) angående den homosexuella otuktens straffrättsliga behandling:

Utskottet finner i likhet med motionären angeläget att denna lagstiftningsfråga bringas till sin lösning utan ytterligare uppskov och anser strafflagberedningens förslag i huvudsak väl ägnade att läggas till grund för en blivande lagstiftning i ämnet. Lagstiftningen bör sålunda enligt utskottets åsikt bygga på principen att homosexuella handlingar skola vara kriminaliserade endast när särskilda omständigheter därtill föranleda. Av särskild vikt är därvid att barn och ungdom i görligaste mån skyddas mot faran för homosexuell förförelse. Likaså bör varje invit å allmän plats till homosexuellt närmande på grund av sin anstötlighet vara underkastad straff. I lagstiftnings-

frågans nuvarande läge — innan lagrådet hörts över ett inom justitiedepartementet granskat förslag i ämnet — har utskottet icke funnit skäl att underkasta detaljbestämmelserna i lagförslagen en mera ingående prövning. Med anledning av de över förslagen avgivna remissyttrandena synas emellertid vissa av dessa bestämmelser böra underkastas ytterligare överväganden och överarbetningar.

På hemställan av utskottet — som förklarade sig i likhet med motionären anse att frågan om kastrering hade ett nära samband med frågan om en reviderad lagstiftning angående den homosexuella otukten och att de båda lagstiftningsfrågorna borde lösas i ett sammanhang — beslöt riksdagen att i skrivelse (nr 205) till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för nästkommande års riksdag av förslag till ändrad lagstiftning angående homosexualitetens straffrättsliga behandling och därmed sammanhängande ämnen i huvudsaklig överensstämmelse med de principer som låge till grund för de av strafflagberedningen utarbetade lagförslagen.

Strafflagberedningens förslag innebär, att det nuvarande straffbudet i 18 kap. 10 § strafflagen ersättes med särskilda straffbestämmelser rörande vissa fall av homosexuell otukt. I främsta rummet avse dessa bestämmelser otukt med barn och ungdom. I syfte att motverka de olägenheter, som i olika avseenden kunde inträda genom upphävandet av det generella straffbudet, har beredningen föreslagit dels särskilda straffbestämmelser till skydd för yttre anständighet och allmän ordning, dels åtgärder för bekämpandet av den manliga prostitutionen, dels ock föreskrifter innebärande ökad möjlighet att avsätta eller från tjänstgöring avstånga lärare eller andra uppfostrare som begå homosexuella handlingar.

I fråga om homosexuell otukt med barn och ungdom föreslår beredningen i första hand straff för den som förmår eller söker förmå annan person av samma kön under 21 år till otukt med sig och som därvid utnyttjar den andres oerfarenhet eller beroende ställning. Straffet föreslås skola utgöra fängelse eller straffarbete i högst två år. Det nu nämnda huvudstadgandet har beredningen ansett böra kompletteras med en bestämmelse att straffbarhet städse skall föreligga då den som är över 21 år övar homosexuell otukt med någon som icke fyllt 18 år eller söker förmå honom till sådan otukt med sig. I likhet med vad som skett i 1935 års promemoria har beredningen slutligen föreslagit, att för homosexuella förgripelser mot barn under 15 år straffet skall kunna skärpas till straffarbete i fyra år. Bestämmelser av nu nämnd innebörd ha i förslaget upptagits i ett första stycke i 18 kap. 10 § strafflagen.

I fråga om homosexuell otukt i andra fall än då otukten övats med barn och ungdom upptager förslaget en straffbestämmelse för det fall att styresman, föreståndare eller annan tjänsteman, läkare, uppsyningsman eller vaktbetjänt vid straffinrättning, häkte, sjukhus, fattighus, barnhus eller annan sådan inrättning övar otukt med någon där intagen av samma kön. Stadgandet, som i den av beredningen föreslagna lydelsen av 18 kap. 10 §

strafflagen upptagits som ett andra stycke, korresponderar med 18 kap. 6 § andra stycket strafflagen, där straff stadgas för otukt med kvinna under motsvarande förhållanden. Straffet föreslås skola vara detsamma som i sistnämnda lagrum eller straffarbete i högst två år eller fängelse. Genom det föreslagna stadgandet har beredningen ansett tillräckligt straffskydd vinnas även mot homosexuell otukt med sinnessjuk eller sinnesslö person. Några särskilda straffbestämmelser för homosexuell otukt under förhållanden motsvarande dem då heterosexuell otukt eljest är straffbelagd, såsom vid våldtäkt, blodskam m. m., har beredningen ej ansett nödigt att föreslå.

Som ett tredje stycke i 18 kap. 10 § strafflagen har strafflagberedningen upptagit en bestämmelse om straff för den som å allmän plats eller eljest så att allmän förargelse kan komma därav övar otukt med annan av samma kön eller med ord eller åtbörd inbjuder annan av samma kön till otukt med sig. Straffet föreslås skola utgöra fängelse eller i ringare fall böter.

Vid sidan om de sålunda föreslagna straffstadgandena föreslår beredningen i syfte att skapa förutsättningar för ett effektivare ingripande mot den manliga prostitutionen vissa ändringar i lösdrivarlagen och barnavårdslagen.

Behandling såsom lösdrivare föreslås sålunda skola kunna ifrågakomma — förutom, såsom enligt gällande rätt, för den som utan att äga medel till sitt uppehälle underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika förer ett sådant levnadssätt, att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet — för den som vanemässigt, på allmän plats eller eljest så att allmän förargelse kan komma därav, med ord eller åtbörd inbjuder annan av samma kön till otukt med sig och beträffande vilken särskilda åtgärder från samhällets sida krävas för hans tillrättaförande.

I fråga om barnavårdslagen föreslår beredningen att till 22 § skall fogas ett tillägg av innebörd att person i åldern 18—21 år, vilken på allmän plats eller eljest så att allmän förargelse kan komma därav övar otukt med eller med ord eller åtbörd inbjuder annan av samma kön till otukt med sig, skall kunna bli föremål för skyddsuppfostran eller annan åtgärd i enlighet med lagen.

Beredningen har föreslagit att, om straffbarheten för homosexuell otukt begränsas och fängelse införes i den normala straffskalan för de straffbara fallen, stadgandet i 25 kap. 20 § utvidgas att avse jämväl det fall att lärare dömes till fängelse för homosexuell otukt med ungdom som han har till undervisning eller uppfostran. Härjämte föreslås ett tillägg till nämnda lagrum av innehåll att, när omständigheterna det föranleda, avsättning eller suspension skall kunna ådömas, därest sådan ämbetsman som avses i lagrummet i annat fall dömes till fängelse eller böter enligt 18 kap. 10 § strafflagen i dess föreslagna lydelse.

Strafflagberedningen har tagit avstånd från tanken att konstitutionellt homosexuella som förgripit sig mot de av beredningen föreslagna bestämmelserna skulle i stället för straff underkastas medicinsk vård. Beredningen uttalar att ett obligatoriskt hörande av läkare i mål av ifrågavarande art likväl kunde anses väl motiverat med hänsyn till att brottsligheten myc-



ket ofta hade sin grund i sexuell abnormitet. Genom en obligatorisk läkarundersökning skulle den homosexuelle komma i kontakt med en sakkunnig läkare och kunna erhålla vederhäftiga råd rörande behandlingen av sin sexuella abnormitet, något som enligt beredningens åsikt skulle kunna ha stor betydelse för eliminerande av återfallsrisken. Beredningen föreslår i anledning härav att i särskild lag om läkarundersökning av person, misstänkt för brott enligt 18 kap. 10 § strafflagen, upptages bestämmelse därom att, innan åtal för sådant brott väckes, läkarundersökning av den misstänkte skall äga rum, såvida han är villig underkasta sig sådan. Beslut om häktning av den misstänkte skall dock kunna fattas utan att läkarundersökning skett, därvid beredningen anför att undersökning troligen i allmänhet ej skulle medhinnas inom den tid som den misstänkte enligt lag finge kvarhållas innan häktning skedde. Att i andra fall undersökningen skall ske före åtals anställande sammanhänger med beredningens förslag om åtals eftergift.

Beredningen har anført att, om med anledning av läkarundersökningen medicinsk åtgärd till förebyggande av återfall komme till stånd, förhållandena kunde vara sådana att åtal icke vore erforderligt. Även efter en begränsning av straffbarheten kunde fall icke sällan förekomma i vilka allmänpreventiva hänsyn knappast påkallade åtals väckande, därest betryggande skyddsåtgärd av annan art än straff vidtagits. Beredningen har fördensskull föreslagit att eftergift av åtal skall kunna ske, då betryggande åtgärd vidtagits till förebyggande av att den brottslige återfaller samt åtal för brottet icke är ur allmän synpunkt påkallat. Bestämmelserna om åtalseftergift ha i förslaget upptagits i en ny 17 § i 18 kap. strafflagen. Prövningen av frågan huruvida åtalseftergift skall ske föreslås för vinnande av önskvärd enhetlighet skola läggas i händerna på överåklagarna, d. v. s. landsfogdarna och förste stadsfiskalen i Stockholm. I konsekvens härmed föreslås sådan jämkning av instruktionerna för landsfogdarna och för stadsfiskalerna i Stockholm, att beslut om anställande av åtal för brott enligt 18 kap. 10 § strafflagen icke skall kunna överlåtas åt underordnad åklagare. Häktning av den för sådant brott misstänkte skall likaledes endast kunna beslutas av överåklagare.

Någon skillnad uppställes i förslaget icke mellan manlig och kvinnlig homosexualitet.

I fråga om motiveringen till de av strafflagberedningen föreslagna bestämmelserna hänvisas till utlåtandet och den sammanställning däröver som lämnats å s. 14—24 i förevarande proposition.

Det må till sist erinras att beredningens förslag till ändrad lydelse av 18 kap. 10 § strafflagen innebär att straffbestämmelsen för otukt med djur kommer att utgå.

Inom justitiedepartementet ha härefter upprättats förslag till

- 1) lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen;
- 2) lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 22 § barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361); samt

3) lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten.

Vid remiss till lagrådet den 5 november 1943 av de under 1) och 3) upptagna lagförslagen har *föredragande departementschefen, statsrådet Bergquist*, anfört följande:

»Stadgandet i 18 kap. 10 § strafflagen kvarstår oförändrat sedan tillkomsten av 1864 års strafflag. Under straffbestämmelsen innefattas som förut nämnts dels otukt med annan person 'emot naturen', vartill hänföres homosexuell otukt, dels ock otukt med djur, s. k. tidelag.

Beträffande h o m o s e x u e l l o t u k t ha på senare tid, under åberopande av den medicinska forskningens rön i fråga om homosexualitetens natur och orsaker, yrkanden framställts om en lagändring i syfte att inskränka straffbarheten för dylika handlingar. Dessa krav ha utgått från det förhållandet att, såsom numera torde få anses klarlagt, homosexuella handlingar ofta äro betingade av en konstitutionell särart som yttrar sig däri att den sexuella driften är uteslutande eller i övervägande grad riktad mot personer av det egna könet. Det är tydligt att ett straffhot icke kan ändra den biologiskt betingade anomali som den konstitutionellt homosexuelles böjelse för sexuella förbindelser med personer av samma kön utgör. Erfarenheten har också visat att straffbudet icke kunnat upprätthållas. Såsom under utredningen framhållits sker åtal endast i ett fåtal, tämligen godtyckligt utvalda fall.

Att ett straffbud sålunda icke efterleves och icke heller kan upprätthållas är givetvis synnerligen betänkligt. Det är fördenskull ur allmän synpunkt önskvärt att, såsom riksdagen hemställt, en revision av stadgandet i 18 kap. 10 § strafflagen genomföres. Ett skäligt hänsynstagande till de människor som lida av homosexuell läggning talar likaledes för att ändrade bestämmelser meddelas. Riksdagen har också senast innevarande år uttalat sig för en begränsning av det straffbara området och understrukit angelägenheten av en sådan reform. Det förslag som i detta syfte utarbetats av strafflagberedningen synes i huvudsak ägnat att läggas till grund för ny lagstiftning i ämnet.

I fråga om grunderna för denna lagstiftning har strafflagberedningen — i överensstämmelse med riksdagens ståndpunkt — föreslagit, att det generella straffbeläggandet av homosexuella handlingar skulle upphävas och att straff skulle inträda endast i vissa särskilda fall. I de över förslaget avgivna yttrandena har denna ståndpunkt också så gott som undantagslöst vunnit anslutning såvitt angår de konstitutionellt homosexuella. Olika meningar ha däremot kommit till uttryck i frågan, huruvida även homosexuella handlingar av personer vilka icke äro konstitutionellt homosexuella böra i den utsträckning som beredningen föreslagit undandragas straff. Såsom Svea hovrätt framhållit kan det tänkas, att det generella straffbudet bidrager till att vidmakthålla den allmänna motviljan mot homosexualitetens yttringar och däri-

genom motverkar dessas spridning utanför de konstitutionellt homosexuella krets. Ett upphävande av den principiella straffbarheten medför också, såsom i ett annat yttrande påpekats, att polismyndigheten icke får samma möjlighet som hittills att ingripa mot osunda företeelser. Å andra sidan synes det — såsom strafflagberedningen framhållit — icke vara möjligt att i tillämpningen draga någon bestämd gräns mellan konstitutionellt homosexuella och andra. Det torde också vara ogörligt att i det allmänna rättsmedvetandet finna erforderligt stöd för en regel som lämnar utanför straffbudets tillämpningsområde homosexuella handlingar av dem som äro mest hemfallna däråt men däremot stadgar straff för dem som endast mera sporadiskt göra sig skyldiga därtill. Våd åter angår synpunkten att polisen genom den principiella straffbarhetens upphävande skulle avsevärt inskränkas i möjligheten till ingripande torde, såsom strafflagberedningen jämväl anmärkt, med fog kunna framhållas, att denna möjlighet icke enbart är av godo. Det lär icke kunna bestridas, att det mången gång är stötande att polis skall ingripa i personliga förhållanden av den intima natur som här är i fråga. Såsom framhålles redan i 1935 års promemoria kan framdragandet i offentlighetens ljus av homosexuella handlingar mellan vuxna och ansvariga personer medföra en viss smittorisk genom att giva näring åt sensationslystnad och skandallunger.

Justitiekanslersämbetet har, liksom vissa andra myndigheter, uttalat sig för att nu ifrågavarande lagstiftning borde, med bibehållande av den principiella straffbarheten för homosexuell otukt, inskränkas till införande av möjlighet att eftergiva åtal mot konstitutionellt homosexuella. Detta torde dock icke vara tillfyllest. Åtal skulle säkerligen underlåtas i den utsträckning att tillämpningen av straffbudet — på sätt nu är förhållandet — skulle inskränka sig till undantagsfall.

Med full insikt om nödvändigheten av att söka motverka spridningen av homosexuella vanor finner jag övertvägande skäl tala för den av strafflagberedningen intagna ståndpunkten att homosexuella handlingar böra vara straffbelagda endast när särskilda omständigheter därtill föranleda. Utomlands ha också generella straffbestämmelser för homosexuell otukt i många länder ansetts kunna undvaras. Med hänsyn härtill synas sådana icke heller i vårt land oundgängligen nödvändiga.

Av medicinalstyrelsen har hävdats att, då den konstitutionellt betingade homosexualiteten vore att anse som ett lyte, samhällets reaktion mot en konstitutionellt homosexuell, som begått en otillåten homosexuell handling, borde utgöras av omhändertagande för medicinsk vård i stället för straff. Samma mening har uttalats av sinnessjuknämnden liksom i vissa andra yttranden från medicinskt håll. Den omständigheten att en person är konstitutionellt homosexuell kan dock icke föranleda, att alla utslag av hans böjelse skola lämnas utan straff. Såsom strafflagberedningen framhållit äro jämväl yttringarna av den normala könsdriften i samhällsordningens intresse underkastade begränsningar. Medicinalstyrelsens åsikt torde därför icke vara hållbar ur krimi-

nalpolitisk synpunkt. Jag vill således ansluta mig till beredningens uppfattning att, om straffbarheten för homosexuella gärningar inskränkes till sådana fall där särskilda skäl tala för straff, anledning saknas att göra skillnad mellan konstitutionellt homosexuella och andra som begå homosexuella handlingar. Vad nu sagts innebär emellertid icke något ståndpunktstagande i frågan, under vilka förutsättningar en konstitutionellt homosexuell person må förklaras otillräknelig enligt strafflagens allmänna bestämmelser härom. Denna fråga kommer att bli föremål för närmare överväganden i samband med behandlingen av strafflagberedningens betänkande angående strafflagens tillräknelighetsbestämmelser, sinnesundersökning m. m.

I fråga om de samhällsintressen som vid ett upphävande av den generella straffbarheten för homosexuell otukt påkalla skydd genom särskilda lagbestämmelser är jag i stort sett ense med strafflagberedningen. I första hand torde sålunda straffbud vara erforderliga för att skydda barn och ungdom mot homosexuella förgripelser. Många manliga homosexuella eftersträva företrädesvis förbindelse med yngre personer. Erfarenheten synes också giva vid handen, att ungdom i genombrottsåldern kan vara särskilt mottaglig för påverkan i homosexuell riktning. Därutöver synes i vissa fall straffbarhet böra föreligga för homosexuella handlingar, begångna under sådana förhållanden att andra särskilda skäl tala för straff. Att sådana yttringar av homosexualitet som kränka allmän ordning och anständighet böra vara straffbelagda synes mig också klart. Jag är vidare ense med beredningen om behovet av lagstiftningsåtgärder för att hindra att manlig ungdom hemfaller åt prostitution. I likhet med beredningen finner jag det också angeläget, att möjlighet finnes att i större utsträckning än som följer av vanliga regler från tjänsten skilja lärare eller andra till vilkas tjänst hör att undervisa eller uppfostra ungdom, om de göra sig skyldiga till homosexuella handlingar.

Såsom strafflagberedningen framhållit är skyddet för barn och ungdom starkare motiverat för de yngsta åldersklasserna än för de äldre. Vål är det möjligt att barn som ej ännu kommit i pubertetsåldern ej alltid taga djupare intryck av ett tillfälligt homosexuellt övergrepp mot barnet. Det torde likväl vara synnerligen välgrundat att med kraft söka avvärja alla angrepp mot barnets integritet i nu förevarande hänseende. Beträffande heterosexuell otukt gäller som bekant ett ovillkorligt skydd för barn under 15 år. Beredningen har icke upptagit något motsvarande stadgande om ovillkorligt skydd mot homosexuell otukt. Förslaget innehåller allenast stadgande om straffskärpning i eljest föreslagna bestämmelser om sådan otukt, därest brottet begås mot den som ej fyllt 15 år.

Detta synes mindre tillfredsställande. Enligt min mening bör i första hand — i anslutning till vad som stadgas om heterosexuell otukt i 18 kap. 8 § — meddelas ett ovillkorligt förbud mot homosexuell otukt med barn som ej fyllt 15 år. Möjligen kunde det ifrågasättas att stadga undantag för den händelse att den som övar otukt med barnet själv är endast obetydligt över 15 år. Något sådant undantag finnes emellertid ej stadgat beträffande heterosexuell

otukt och att göra skillnad i detta avseende mellan homosexuell och heterosexuell otukt synes icke motiverat. Jag vill framhålla, att i sådana fall, då den som övat otukt med barnet är under 18 år, åtalseftergift kan komma i fråga enligt bestämmelser som jag i annat sammanhang förordat. Sådana fall, då åldersskillnaden är mycket ringa, påkalla givetvis en mild bedömning ur straffrättslig synpunkt.

Beträffande innebörden av att såsom förutsättning för straffbarhet skall gälla, att gärningen begås mot någon som ej uppnått viss ålder, vill jag, med anledning av uttalanden i vissa yttranden, erinra om den ståndpunkt som högsta domstolen nyligen intagit i mål om ansvar enligt 18 kap. 8 §<sup>1</sup> för otukt med barn under 15 år. Den tilltalade dömdes av högsta domstolen till ansvar i målet, enär det var uppenbart att, om han än icke med säkerhet visste att barnet ej fyllt 15 år, det likväl måste ha framstått som synnerligen tvivelaktigt för honom huru därmed förhöll sig. Med denna tolkning torde några särskilda svårigheter vid tillämpningen av de subjektiva rekvisiten ej behöva uppkomma.

Jag övergår härefter till frågan om straffrättsligt skydd för barn i åldern 15—18 år mot homosexuell otukt. Strafflagberedningens förslag innebär i denna del, att envar som övar homosexuell otukt med någon som ej fyllt 18 år eller som söker förmå honom därtill skall fällas till straff, om han själv vid tiden för gärningens begående fyllt 21 år.

Åldersgränsen för straffskyddet, 18 år, står i överensstämmelse med en gränsdragning som redan skett i vissa andra lagrum i kapitlet, nämligen 2 a och 8 a §§. Enligt 2 a § må straff ej ådömas den som vid otukt mellan släktingar i rätt upp- och nedstigande led själv är under 18 år. I 8 a § stadgas straff för den som, i annat fall än förut angivits i kapitlet, genom grovt missbruk av överordnad ställning förmår kvinna som ej fyllt 18 år till otukt. Det synes därför vara naturligt att även i nu förevarande sammanhang anknyta till 18-årsgränsen.

Den av beredningen föreslagna bestämmelsen om ovillkorligt skydd för den som ej fyllt 18 år mot homosexuella handlingar gäller som nyss nämnts allenast om gärningsmannen själv fyllt 21 år. Emellertid kan straff för den som ej fyllt 21 år komma att inträda enligt den allmänna bestämmelsen i beredningens förslag om straff för den som förmår eller söker förmå annan av samma kön under 21 år till otukt med sig och som därvid utnyttjar den andres oerfarenhet eller beroende ställning.

Mot de nu berörda bestämmelserna i förslaget kan anföras, att de erbjuda en ganska invecklad reglering. Enligt min mening är det av största vikt att de nya straffbestämmelserna bli sådana att de kunna lätt tillägnas av det allmänna rättsmedvetandet. Reglerna måste därför vara enkla och framstå såsom naturliga. Jag finner det mest ändamålsenliga vara att giva även ungdomen i åldern 15—18 år ett ovillkorligt straffskydd, så snart gärningsmannen fyllt 18 år och alltså uppnått den allmänna straffmyndighetsåldern. Större fasthet åt bestämmelserna och bättre överensstämmelse med straffsystemet i övrigt

<sup>1</sup> NJA 1941 s. 466; jfr även 1942 s. 420.

vinnes, om i lagen icke meddelas någon sådan straffrihetsregel som enligt beredningens förslag i viss utsträckning skulle gälla för den som är i åldern 18—21 år. Att den som själv är i åldern 15—18 år enligt den av mig förordade bestämmelsen blir fri från straff innebär ej annat avsteg från allmänna regler om straffbarhet än att straffrihet medgivits i stället för att eljest straffned-sättning bort äga rum. Denna avvikelse är allenast en naturlig följd av att han själv tillhör den åldersgrupp som skall skyddas.

Beträffande förutsättningarna i subjektivt hänseende för att i det särskilda fallet döma till straff för otukt med den som ej fyllt 18 år kan jag hänvisa till vad jag anfört om otukt med den som ej fyllt 15 år.

Såsom förut nämnts innebär strafflagberedningens förslag visst skydd mot homosexuella närmanden även för ungdom i åldern 18—21 år, i det att beredningens förslag innehåller en allmän bestämmelse om straff för den som förmår eller söker förmå någon av samma kön under 21 år till otukt med sig och därvid utnyttjar den andres oerfarenhet eller beroende ställning. Såsom skäl för begränsningen av skyddet till dem som ej fyllt 21 år har beredningen anfört, att man i fråga om personer som nått myndig ålder hade rätt att räkna med en mera allmän mognad och förmåga att självständigt bestämma om sitt sexuella liv.

Någon motsvarighet till den åldersgräns som här angivits har icke eljest upptagits i strafflagen. Den medför ur mera formell synpunkt den mindre tillfredsställande konsekvensen, att den som själv är under 21 år, och således befinner sig i den skyddade åldern, enligt ordalagen kommer att straffas för otukt med annan person under samma åldersgräns, om de av beredningen i övrigt angivna förutsättningarna äro för handen. Detta kan i tillämpningen komma att förefalla egendomligt. Av större vikt är emellertid, att ett praktiskt behov av skydd mot homosexuella närmanden otvivelaktigt föreligger även för andra än dem som äro under 21 år. I yttrandena ha särskilt berörts sådana fall, då lärare göra sig skyldiga till homosexuell otukt med elever som fyllt 21 år. Man kan även nämna sådan otukt mellan föräldrar och barn. Det är uppenbarligen av vikt att kunna inskrida med straff även i dylika fall.

Även i vissa andra situationer torde det vara nödvändigt att kunna ingripa med straff med anledning av otukt utan att vara bunden av en sådan åldersgräns som beredningen föreslagit. Det torde sålunda böra finnas straff för överordnade eller arbetsgivare, som missbruka sin ställning gentemot underordnade eller anställda för att förmå dem till homosexuell otukt. Särskilt inom manliga förläggningar eller vid utbildningsanstalter kan föreligga en fara för att befäl eller lärare öva obehörig påtryckning på dem de äro satta att leda. Viss risk föreligger också att äldre kamrater mer eller mindre systematiskt angripa nykomlingar med homosexuella närmanden. Såsom Göta hovrätt framhållit kunna vägande skäl åberopas för att, efter danskt mönster, meddela en bestämmelse om straff för den som förmår annan av samma kön till otukt medelst grovt missbruk av den andres beroende ställning i tjänsten eller i ekonomiskt avseende.

Med hänsyn till det anförda kan jag icke finna tillrådligt att begränsa straffskyddet till dem som ej uppnått myndig ålder. Strafflagberedningen har själv understrukit, att det ur samhällets synpunkt måste anses angeläget att förhindra att tendensen till homosexuella handlingar utbredes. Till stöd för en mera omfattande straffbestämmelse än den beredningen föreslagit talar även att det på det straffrättsliga området är särskilt angeläget att gå fram med försiktighet så att man icke — på grund av en alltför långtgående ändring — efter någon tid tvingas mer eller mindre långt tillbaka mot den tidigare ståndpunkten. Denna synpunkt har i yttrandena särskilt understrukits av Svea hovrätt.

Såsom förutsättning för straffbarhet vid otukt med person över 18 år torde till en början, i anslutning till strafflagberedningens förslag, böra upptagas, att gärningen skett under utnyttjande av annans oerfarenhet.

För att utnyttjande av annans oerfarenhet skall kunna anses föreligga bör givetvis förutsättas en icke alltför obetydlig skillnad i fråga om ålder, erfarenhet på det sexuella området eller den allmänna personliga utvecklingen. I regel torde utnyttjande av annans oerfarenhet överhuvud icke kunna anses föreligga gentemot den som är kommen till myndig ålder. Den personliga utvecklingen i varje särskilt fall måste emellertid tillmätas betydelse och kan föranleda att utnyttjande av vederbörandes oerfarenhet måste anses föreligga även vid en något högre ålder. Jag vill vidare med tanke på yngre personer framhålla, att den omständigheten, att den mot vilken handlingen riktas tidigare kan ha deltagit i homosexuella handlingar, icke i och för sig utesluter att han kan anses oerfaren på området. Det är sålunda tänkbart, att en och samme person kan successivt bliva utsatt för straffbara angrepp från två eller flera personer. Att en viss person lyckats i sitt uppsåt medför icke, att andra skulle kunna ostraffat begagna sig av den förleddes för att tillfredsställa sina böjelser.

Med utnyttjande av annans oerfarenhet har strafflagberedningen jämställt utnyttjande av annans beroende ställning. Detta alternativ har i fråga om heterosexuell otukt en nära motsvarighet i den förut berörda straffbestämmelsen i 18 kap. 8 a §, varest stadgas straff för den som genom grovt missbruk av överordnad ställning förmår kvinna som ej fyllt 18 år till otukt. Det synes lämpligt att utforma den nu ifrågasatta förutsättningen för straffbeläggande av homosexuell otukt i nära överensstämmelse med sistnämnda lagrum. Såsom villkor för straffbarhet torde fördenskull böra uppställas, att gärningen skett genom grovt missbruk av annans beroende ställning. Jag har förut anført flera exempel på sådant missbruk och det torde icke vara behöfligt att närmare utveckla vad därmed bör förstås. Huruvida missbruket är att anse som grovt, får givetvis bedömas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall.

I de yttranden som Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge avgivit över strafflagberedningens förslag har blivit ifrågasatt att straff-

belägga även den som med användning av berusande medel förmår annan till homosexuell otukt eller, efter att ha använt bedövande medel mot annan, gör sig skyldig till homosexuell otukt med honom. Tillräcklig anledning att vid sidan av förut angivna straffbestämmelser upptaga särskilda bestämmelser för nu angivna fall torde emellertid icke föreligga. Användning av bedövande medel torde kunna föranleda straff enligt 15 kap. 22 §.

Vad härefter angår strafflåtituden för de homosexuella handlingar som enligt vad jag nu anfört böra beläggas med straff torde för homosexuell otukt med den som ej fyllt 15 år böra i nära anslutning till beredningens förslag stadgas straffarbete i högst fyra år eller fängelse. Straffmaximum kommer i så fall att sammanfalla med maximum i 18 kap. 8 § som straffbelägger heterosexuell otukt med den som ej fyllt 15 år. I fråga om homosexuell otukt med den som fyllt 15 men ej 18 år torde vara tillfyllest att stadga straffarbete i högst två år eller fängelse. Att, såsom hovrätten över Skåne och Blekinge ifrågasatt, införa möjlighet till straffskärpning vid försvårande omständigheter synes knappast erforderligt. Beträffande slutligen homosexuell otukt med den som fyllt 18 år torde straffet för de fall, då sådan otukt enligt vad förut sagts skall vara kriminaliserad, böra bestämmas till i första hand fängelse och i andra hand straffarbete i högst två år.

Såsom förut nämnts skall enligt beredningens förslag straff inträda även för den som »söker» förmå annan av samma kön till otukt med sig, om den andre är under 18 år eller om han utnyttjat den andres oerfarenhet eller beroende ställning och denne är under 21 år. Beredningen avsåg härmed att straffbelägga även försök till förförelse. Efter det beredningens förslag framlagts ha genom 1942 års lagstiftning införts nya allmänna bestämmelser om förutsättningarna för att straffa försök, vilka upptagits i 3 kap. 13 § strafflagen. Enligt dessa bestämmelser gäller, att då någon påbörjat utförandet av visst brott utan att detta kommit till fullbordan, han skall i de fall lagen utsätter straffas för försök till brottet, såframt fara förelegat att handlingen skulle leda till brottets fullbordan eller sådan fara endast på grund av tillfälliga omständigheter varit utesluten. Straff för försök skall ej, utom i fall varom särskilt är stadgat, ådömas den som frivilligt genom att avbryta gärningens utförande eller annorledes föranlett att brottet ej fullbordats. Straffet för försök skall i regel sättas under vad eljest å gärningen följa bort.

Det torde få anses uteslutet att i fråga om homosexuell otukt införa någon särskild reglering av brottets straffbarhet på försöksstadiet. I detta sammanhang synes därför endast böra upptagas stadgande att försök till homosexuell otukt, som enligt vad förut sagts skall vara kriminaliserad, straffas enligt vad som föreskrives i 3 kap. Härigenom vinnes också en betydligt mera bestämd avgränsning av de straffbara försökshandlingarna än enligt beredningens förslag. Det torde vid sådant förhållande icke, med hänsyn till de invändningar som i ett par yttranden rests mot beredningens förslag på nu ifrågavarande punkt, möta betänkligheter att stadga straff även för försöksstadiet.



De bestämmelser som jag hittills ansett mig böra föreslå torde böra utgöra 10 § i 18 kap. De olika straffbestämmelserna torde böra upptagas i särskilda stycken (moment), som vid ådömande av straff kunna återopas vart för sig.

I vissa yttranden har påyrkats att, i analogi med vad som enligt 18 kap. 9 § gäller om heterosexuell otukt, en straffbestämmelse borde meddelas jämväl i fråga om homosexuell otukt med den som är sinnessjuk eller sinnesslö. Beredningen har icke i sitt förslag upptagit något sådant stadgande men har, i anslutning till 18 kap. 6 § 2 mom., föreslagit ett särskilt stadgande om straff för funktionär på sådan inrättning som där avses, om han övar otukt med på inrättningen intagen person av samma kön. Beredningen har ansett att genom ett dylikt straffbud skapades tillräckligt straffskydd även mot homosexuell otukt med sinnessjuk eller sinnesslö person.

Även om behovet av särskilt straffskydd mot homosexuell otukt med sinnessjuka eller sinnesslöa personer såvitt man nu kan bedöma icke är särskilt framträdande, synes det likväl principiellt motiverat att bereda dem skydd mot homosexuella närmanden. Då de icke själva kunna antagas ha kraft att avvisa vederbörande, torde en straffbestämmelse vara på sin plats. Stadgande härom synes lämpligen böra upptagas under en ny paragraf, betecknad 10 a §. Straffet torde böra utgöra fängelse eller straffarbete i högst två år.

I samma paragraf torde även böra intagas det av beredningen föreslagna mot 18 kap. 6 § 2 mom. svarande stadgandet om straff, därest vissa funktionärer göra sig skyldiga till otukt med personer som äro intagna på anstalt.

Då varken 18 kap. 6 § 2 mom. eller 9 § innehåller straff för försök till heterosexuell otukt i där angivna fall, torde det icke böra komma i fråga att i förevarande sammanhang stadga straff för försök till brott som avses i den nya 10 a §. Detta är ur andra synpunkter icke helt tillfredsställande. Frågan om straffbarheten vid försök till brott som avses i förevarande kapitel i strafflagen torde emellertid inom kort komma att bliva föremål för ett enhetligt bedömande i samband med en omarbetning av kapitlet i dess helhet.

Det är givet, att homosexuella handlingar som såra allmän ordning och anständighet icke kunna tolereras, även om det ej är fråga om så lan otukt som åsyftas med förut av mig förordade straffregler. Beredningen har med hänsyn därtill i sitt förslag till ändring av 18 kap. 10 § upptagit ett särskilt stadgande om straff för den som å allmän plats eller eljest så att allmän förargelse kan komma därav övar otukt med annan av samma kön eller med ord eller åtbörd inbjuder annan av samma kön till otukt med sig. I fråga om sexuella närmanden föreslog redan den s. k. reglementeringskommittén i sitt år 1910 avgivna betänkande en straffbestämmelse för den som genom ord, tecken eller annan gärning, på sätt som vore ägnat att väcka allmän förargelse, uppfordrade eller inbjöde till otukt. Förslaget föranledde icke något stadgande i ämnet, till synes väsentligen av den anledningen att bestäm-

melserna i 18 kap. 13 § ansågos i praxis ha erhållit en tolkning som i huvudsak omfattade de gärningar kommittén avsett med sitt förslag. Sedermera föreslog lösdriverilagstiftningskommittén i sitt år 1939 avgivna betänkande ett tillägg till nämnda lagrum av innehåll att detsamma skulle bliva tillämpligt beträffande den som på allmän plats och anstötligt sätt inbjöde till könsförbindelse. Båda förslagen avsågo i första hand den kvinnliga prostitutionen. I vad mån för dennas bekämpande ett stadgande av angiven art är önskvärt torde i detta sammanhang icke behöva upptagas till övervägande. Såvitt angår den manliga prostitutionen anser jag emellertid införande av ett dylikt stadgande icke vara erforderligt. Med rådande tolkning av 18 kap. 13 § torde behövligen ingripanden mot handlingar av ifrågavarande natur kunna äga rum i alla praktiska fall. I detta lagrum stadgas bland annat straff — böter eller fängelse — för den som sårar tukt och sedlighet så att allmän förargelse eller fara för andras förförelse därav kommer. För stadgandets tillämpning förutsattes icke att gärningen skett på »allmän plats». Lagrummet kan sålunda tillämpas även i fråga om handlingar som begås i sådana lokaliteter som trappuppgångar, portar och dylikt. Rättspraxis kräver ej heller, att handlingen i det särskilda fallet väckt förargelse hos flera personer för att allmän förargelse skall anses föreligga, utan anser tillfyllest, att någon utomstående iakttagit handlingen och att den lätteligen kunnat iakttagas av ett flertal personer. I ett tidigare rättsfall ansågs lagrummet tillämpligt, då någon vid upprepade tillfällen förövat tukt och sedlighet sårande gärningar, vilka vid varje enstaka tillfälle iakttagits endast av en person. Även beträffande det andra alternativet, nämligen att gärningen innebär fara för andras förförelse har lagrummet erhållit en vidsträckt tolkning. Det torde således icke förutsättas att handlingen inneburit fara för förförelse av flera personer.<sup>1</sup> Att handlingen, såsom ordalagen möjligen kunde anses giva vid handen, skulle föranleda straff, om den inneburit fara för förförelse av två personer, men däremot icke vara straffbar, om fara förelegat allenast för en person, har sålunda icke antagits. En sådan gränsdragning vore också irrationell. Ehuru lagrummet möjligen kan sägas vara i behov av förtydligande, har jag ej funnit anledning att i detta sammanhang låta omarbета detsamma.

I ett yttrande har ifrågasatts att till komplettering av 18 kap. 11 § införa ett särskilt straffbud i syfte att hindra uppkomsten av sammanslutningar eller klubbar som ha till ändamål att främja homosexuell otukt mellan medlemmarna. Sistnämnda lagrum stadgar bland annat straff för den som vanemässigt eller för att därigenom bereda sig vinning förleder till, förmedlar eller på annat sätt främjar otukt mellan andra. Lagrummet medför otvivelaktigt straff för den som ställer sig i ledningen för dylika sammanslutningar eller klubbar liksom för den som eljest vanemässigt eller för sin vinning stöder sammanslutningen eller klubben. Att lagrummet — liksom 18 kap. 12 § — är tillämpligt i fråga om främjande av homosexuell likaväl som beträffande heterosexuell otukt, är icke föremål för tvivel.

<sup>1</sup> Betr. tillämpningen av 18 kap. 13 § strafflagen se bl. a. NJA 1937 s. 378, 1926 s. 203, 1924 B 201.

I vissa yttranden har yrkats, att i 18 kap. strafflagen borde — liksom i den danska strafflagen — införas ett stadgande av innebörd att all medverkan till homosexuell otukt som sker mot betalning skulle straffbeläggas. Ett dylikt straffbud torde emellertid, även bortsett från att lösdriveri och prostitution icke hos oss äro kriminaliserade, icke vara tillrådligt. Tillämpningen därav skulle säkerligen bereda avsevärda svårigheter bland annat med hänsyn till vanskligheterna att besvara frågan vad som skall anses som betalning. Att göra skillnad mellan kontant betalning och annan ersättning kan ej gärna komma i fråga. Jag kan icke heller finna tillräckliga skäl att behandla homosexuell och heterosexuell prostitution olika i nu berört hänseende.

Strafflagberedningen har för sin del i syfte att motarbeta den manliga prostitutionen föreslagit vissa ändringar i lösdrivarlagen och barnavårdslagen. Enligt den förra lagen skall såsom lösdrivare behandlas den som sysslolös stryker omkring från ort till annan utan medel till sitt uppehälle liksom den vilken eljest, utan att ha medel till sitt uppehälle, underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika förer ett sådant levnadssätt att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet. Personer under 21 år må dock ej behandlas såsom lösdrivare. Enligt beredningens förslag skall såsom lösdrivare behandlas även den som vanemässigt på allmän plats eller eljest så att allmän förargelse kan uppkomma därav med ord eller åtbörd inbjuder annan av samma kön till otukt med sig och beträffande vilken särskilda åtgärder från samhällets sida krävas för hans tillrättaförande.

Det är tydligt, att beredningens förslag innebär en väsentlig avvikelse från grunderna för lösdrivarlagstiftningen. Anledningen till denna avvikelse torde framför allt vara att, såsom beredningen framhållit, manliga prostituerade ofta icke äro helyrkesprostituerade. Det torde dock icke vara lämpligt att i förevarande sammanhang göra någon ändring i lösdrivarlagen av den principiellt betydelsefulla innebörd beredningen föreslagit. Beträffande möjligheten att tillämpa lagen i dess nuvarande lydelse mot manligt prostituerade må framhållas, att de s. k. helyrkesprostituerade helt naturligt icke utgöra någon bestämt avgränsad grupp. Erforderliga åtgärder enligt lagen torde kunna äga rum även i de gränsfall, där sådant ingripande av sociala skäl är särskilt påkallat. Jag finner på grund av vad nu sagts övervägande skäl tala för att frågan om eventuellt behov av utvidgade möjligheter att med lösdrivarlagens hjälp ingripa mot manlig prostitution får övervägas i samband med en mera omfattande revision av denna lagstiftning. Jag vill emellertid påpeka att manligt prostituerade under 21 år skola kunna omhändertagas av barnavårdsnämnd enligt vad jag i det följande vill förorda.

Beredningens förslag om ändring i barnavårdslagen innebär, att under 22 § e) skulle införas ett nytt stadgande enligt vilket barnavårdsnämnd skulle tillerkännas befogenhet att vidtaga i lagen närmare angivna åtgärder beträffande dem som tillhöra åldersgruppen 18—21 år, om vederbörande gjor-

de sig skyldig till sådan handling som beredningen angivit i sitt förslag till ändring av lösdrivarlagen, dock med den utvidgningen att vanemässighet ej skulle krävas.

Mot införande i barnavårdslagen av en bestämmelse med syfte att tillrättaföra ungdom som hemfallit åt homosexuella vanor synes principiellt icke vara något att erinra. Däremot förefaller det ej lämpligt att, på sätt beredningens förslag kan sägas göra, låta barnavårdsnämnds åtgärd följa såsom ett slags straff med anledning av en viss handling. Den utformning beredningen givit sitt förslag har också väckt betänkligheter i flera yttranden. Förslaget torde böra begränsas till sådana fall, då skyddsåtgärder äro indicerade på ett sätt som är mera jämförligt med andra i barnavårdslagen angivna fall. Till stöd för en sådan begränsning kan även åberopas, att det givetvis måste fordras mera vägande skäl för ingripande mot den som är i åldern 18—21 år än i fråga om yngre personer. Erforderlig ändring av lagen torde lämpligen böra ske genom ett tillägg i 22 § d), som för närvarande medger att barnavårdsnämnd ingriper mot person i åldern mellan 18 och 21 år som befinnes vara hemfallen åt ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnadssätt och beträffande vilken särskilda åtgärder från samhällets sida krävas för hans tillrättaförande. Då en person kan vara hemfallen åt homosexuella vanor, även om hans levnadssätt icke kan sägas vara »oordentligt, lättjefullt eller lastbart», torde härmed lämpligen böra jämsställas att han eljest är hemfallen åt svår oart. Att detta uttryck icke uteslutande träffar homosexuella vanor synes icke böra möta några betänkligheter. Av lagrummet i övrigt framgår ju bland annat, att särskilda åtgärder måste anses påkallade ur allmän synpunkt för vederbörandes tillrättaförande. Eljest må ej ingripande äga rum. Den nya bestämmelsen kan därför icke med fog befaras få en för vidsträckt tillämpning. Genom att tillägget införes under 22 § d) blir det icke behöfligt att, såsom eljest måst ske, vidtaga annan följdändring än att 2 § 1 mom. bör jämkas på motsvarande sätt.

Beträffande barn under 18 år kan enligt barnavårdslagen ingripande äga rum, om barnet är vanartat eller — därest det ej fyllt 16 år — på grund av föräldrarnas lastbarhet, vårdslöshet eller oförmåga att fostra barnet är i fara att bliva vanartat eller i föräldrahemmet utsättes för fara till sin kroppsliga eller andliga hälsa. Dessa bestämmelser torde vara tillfyllest. Beredningen har icke heller föreslagit någon ändring i denna del.

Till komplettering av de förut behandlade straffbestämmelserna har beredningen med särskild tanke på lärare föreslagit en ändring även i 25 kap. 20 § strafflagen. Enligt detta lagrum gäller, att om den, till vars ämbete hör att undervisa eller uppfostra ungdom, enligt 18 kap. 6 § 1 mom. dömes till fängelse för otukt med ungdom som han i kraft av ämbetet eller eljest hade till undervisning eller uppfostran, eller om han dömes enligt 18 kap. 13 § till ansvar för någon tukt och sedlighet sårande gärning därav kom synnerlig fara för sådan ungdoms förförelse, han tillika skall dömas till avsättning eller till mistning av ämbetet på viss tid. Beträffande ämbets- eller tjänsteman som dömes till straffarbete eller svårare straff gäl-

ler redan enligt 2 kap. 18 §, att han i regel skall avsättas eller suspenderas. Enligt beredningens förslag skall vad i 25 kap. 20 § stadgas även gälla, om ämbetsman som där avses dömes till fängelse för otukt med ungdom som han hade till undervisning eller uppfostran, vare sig enligt 18 kap. 6 § 1 mom. eller enligt den av beredningen föreslagna nya 10 § i sistnämnda kapitel. Avsättning eller suspension må också enligt förslaget ådömas, där sådan ämbetsman i annat fall än nyss sagts dömes till böter eller fängelse enligt 18 kap. 10 §, såframt omständigheterna föranleda därtill.

Beredningens förslag i denna del har blivit föremål för mycket delade meningar i yttrandena. Av medicinska fakulteten i Uppsala har sålunda gjorts gällande, att avsättning vore en orimligt hård påföljd även i fråga om lärare som övat homosexuell otukt med någon av sina elever. Därvid har erinrats om möjligheten att med stöd av läkarintyg förtidspensionera lärare, vilkas homosexuella läggning påkallar en sådan åtgärd. Denna utväg torde dock i tillämpningen vara förenad med avsevärda svårigheter. Behovet av att kunna undanröja varje fara för att homosexuell läggning hos en lärare skall rikta sig mot hans elever synes mig kräva att möjlighet till avsättning finnes såväl då han övat otukt med någon av sina egna elever, som då han eljest begått straffbar homosexuell otukt och omständigheterna ej föranleda till att faran för eleverna kan anses undanröjd. Jag vill alltså ansluta mig till beredningens förslag i denna del.

Beträffande den ifrågasatta ändringen av 25 kap. 20 § vill jag i övrigt framhålla, att möjligheten att döma till avsättning eller suspension i samband med fängelsestraff för homosexuell otukt torde kunna begränsas till sådan otukt som avses i den av mig föreslagna nya 10 § i 18 kap. Beträffande sådan otukt som skulle komma att straffas enligt 18 kap. 10 a § torde icke i högre grad än i fråga om heterosexuell otukt i motsvarande fall vara påkallat att stadga möjlighet till avsättning eller suspension när straffet stannar vid fängelse. Vad särskilt angår det fall, att den homosexuella otukt som avses i nyssnämnda 10 § i 18 kap. icke begås mot ungdom som ämbets- eller tjänstemannen har för uppfostran eller undervisning, synes såsom uttrycklig förutsättning för att avsättning eller suspension skall komma i fråga böra stadgas att sådan åtgärd finnes påkallad med hänsyn till ämbetsuppgiften. Härav torde framgå, att avsättning ej må ådömas annat än om vederbörande måste anses direkt olämplig att fortfarande innehava sin befattning. Motsvarande gäller givetvis suspension. Den av mig förordade lydelsen utmärker också tydligare, att grunden till den föreslagna regeln om avsättning eller suspension är den att brottet i viss mån är att likställa med tjänstefel. Om denna synpunkt ej kan anläggas i det särskilda fallet, bör icke heller dömas till sådan påföljd. Då beträffande fullbordat brott böter icke ingå i latituden för någon av de av mig såsom 18 kap. 10 § föreslagna bestämmelserna, uppkommer för sådant fall icke fråga, huruvida avsättning eller suspension kan länkas motiverad även när vederbörande dömes allenast till bötesstraff. Att införa möjlighet till avsättning eller suspension, om böter ådömas vid försök, synes icke lämpligt.

Beträffande det fall att ämbetsman dömes till ansvar för annan tukt och sedlighet sårande handling av homosexuell natur finner jag ej skäl att göra något avsteg från vad nu gäller, därest ämbetsmannen dömes till straff enligt 18 kap. 13 §.

I fråga om andra befattningshavare än lärare kan jag icke finna påkallat att införa möjlighet till avsättning eller suspension under andra förutsättningar, då straff ådömes befattningshavaren för homosexuell otukt, än då straff för annat brott ådömes honom. Det förhållandet att 25 kap. 20 § strafflagen icke i allmänhet torde kunna tillämpas på officerare eller underofficerare vid krigsmakten, synes icke heller påkalla någon särskild åtgärd. De vidsträckta befogenheter att förflytta officerare och underofficerare som tillkomma överordnade befälhavare synas innebära tillräcklig garanti att vederbörande skall kunna erhålla en sysselsättning, där hans homosexuella läggning icke innebär fara för att han skall förgripa sig mot underlydande. Jag vill för övrigt erinra, att de av mig förordade straffbestämmelserna för homosexuell otukt giva möjligheter att ingripa bland annat mot ämbets- eller tjänstemän som göra sig skyldiga till homosexuell otukt med underordnade utan begränsning med hänsyn till de senares ålder och att avsättning eller suspension i regel skall ådömas enligt 2 kap. 18 §, om brottet föranleder straffarbete.

Vad beredningen påpekat angående önskvärdheten av att vid blivande ändringar i instruktioner och liknande författningar uppmärksamhet ägnas spörsmålet på vad sätt homosexuella vanor böra betraktas som en brist i vederbörandes vandel av beskaffenhet att kunna föranleda avstängning från tjänstgöring eller annan därmed jämförlig åtgärd synes mig värt beaktande. Det torde däremot icke vara oundgängligen erforderligt att, såsom Svea hovrätt påyrkat, nu söka i ett sammanhang införa bestämmelser därom. Med hänsyn till den utvidgning av det straffbara området som jag förordat, jämfört med beredningens förslag, torde det ej vara förenat med betänkligheter att genomföra nu ifrågavarande lagstiftning utan att avvakta erforderlig genomgång och omarbetning av tillämpliga instruktioner m. m.

Beträffande åtal mot den som gjort sig skyldig till brott mot den av beredningen föreslagna 10 § i 18 kap. strafflagen har beredningen föreslagit en särskild bestämmelse, enligt vilken landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen må eftergiva åtalet, om betryggande åtgärd vidtagits till förebyggande av återfall och åtal icke ur allmän synpunkt är påkallat. Mot detta förslag har bland annat Svea hovrätt invänt, att frågan om åtalseftergift måste upptagas i ett större sammanhang. Även jag finner det betänkligt att för ett speciellt brott — utan att ha erhållit någon översikt över behovet av åtalseftergift i andra fall — införa bestämmelser i detta hänseende. De av sinnessjuknämnden framförda betänkligheterna mot att låta åklagaren faktiskt bestämma vilken åtgärd den misstänkte borde bliva föremål för torde icke heller sakna fog. Jag kan därför icke ansluta mig till beredningens förslag i denna del. Det bör emellertid framhållas, att frågan om åtal för brott mot 18 kap. 1—12 §§ strafflagen redan enligt gällande instruktioner skall

prövas av överåklagaren, om ej annorlunda förordnats. Därigenom torde ha skapats viss garanti mot att utpressare kunna lyckas att med hot om oberättigade angivelser förmå någon att falla till föga för hans påtryckningar. En annan sak är att redan den omständigheten att vederbörande har en homosexuell läggning giver en utpressare möjlighet att hota honom med att yppa förhållandet t. ex. för närstående eller överordnade.

Av den tidigare lämnade redogörelsen framgår, att beredningen jämväl föreslagit en särskild lag om läkarundersökning av person misstänkt för brott mot 18 kap. 10 § strafflagen. Enligt huvudstadgandet i detta förslag skall, innan allmänt åtal väckes för sådant brott, läkarundersökning av den misstänkte äga rum, om denne är villig att underkasta sig sådan.

Detta stadgande äger nära samband med beredningens förslag om åtals- eftergift. Därest den föreslagna bestämmelsen angående åtalseftergift i fråga om homosexuell otukt icke upptages i nu förevarande sammanhang, torde det väsentliga skälet för beredningens förslag om särskild läkarundersökning bortfalla. Men även bortsett från detta samband synes det mindre lämpligt att endast med avseende å visst slag av brott meddela speciella bestämmelser om förberedande läkarundersökning. Jämväl denna fråga kräver ett bedömande i större sammanhang. Jag vill erinra att lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål enligt Kungl. Maj:ts beslut den 1 oktober 1943 skall träda i kraft den 1 januari 1944. Denna lag bereder domstolen eller dess ordförande möjlighet att besluta att läkarintyg skall vid förundersökningen införskaffas om den tilltalade. Dessutom skall givetvis domstolen förordna om sinnesundersökning i vanlig ordning, när anledning därtill förekommer. Jag är icke för närvarande beredd att tillerkänna även åklagaren någon befogenhet att föranstalta om läkarundersökning. Ifrågasvarande lagförslag torde därför icke nu böra upptagas.

Såsom förut nämnts omfattar 18 kap. 10 § strafflagen förutom otukt mot naturen med annan person även otukt med djur, s. k. tidelag. I denna del skulle straffbudet enligt beredningens förslag helt bortfalla. I enlighet med den uppfattning, som torde vara allmänt rådande, tillstyrker jag att straffet för otukt med djur avskaffas.

Såsom en följd av att fängelse införes i straffskalan i 18 kap. 10 och 10 a §§ strafflagen torde i 3 § lagen den 21 september 1915 om behörighet att utöva läkarkonsten böra vidtagas sådan ändring att förlust av legitimationen kan inträda då legitimerad läkare dömes till fängelse för brott som han under utövning av läkarkonsten begått mot något av förstnämnda båda lagrum. I anslutning härtill bör i 5 § samma lag föreskrivas skyldighet för domstol att till medicinalstyrelsen insända protokoll och utslag i mål varigenom läkare dömts till fängelse för sådant brott.

Med anledning av förslag till lag om kastrering, som jag senare kommer att anmäla, torde 3 och 5 §§ lagen om behörighet att utöva läkarkonsten böra jämväl kompletteras med hänvisning till en straffbestämmelse som upptagits i nu nämnda lagförslag.»

Lagrådet har den 22 december 1943 avgivit utlåtande över de remitterade lagförslagen. Beträffande förslaget till lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen har lagrådet vid 18 kap. 10 § anfört bland annat följande:

»Medan enligt första momentet av förevarande paragraf ovillkorligt straffskydd mot homosexuell otukt gives barn som ej fyllt 15 år, är det i andra momentet för ungdom mellan 15 och 18 år stadgade straffrättsliga skyddet såtillvida begränsat att gärningsman som själv är under 18 år går fri från straff. Härom anföres i remissprotokollet endast, att straffriheten för sådan gärningsman ej innebär annat avsteg från allmänna regler om straffbarhet än att straffrihet medgivits i stället för att eljest straffnedsättning bort äga rum, samt att avvikelsen är allenast en naturlig följd av att gärningsmannen själv tillhör den åldersgrupp som skall skyddas.

Enligt det av strafflagberedningen framlagda förslaget skulle beträffande ungdom i åldern mellan 15 och 18 år ett ovillkorligt skydd gälla mot homosexuella handlingar, om gärningsmannen fyllt 21 år. Vid fall av 'förförelse' och därmed jämförliga handlingar — sådana dessa beskrivits i första momentet första punkten i 18 kap. 10 § av beredningens förslag — inträdde emellertid straff även för den som var under 21 år, alltså jämväl för gärningsman i åldern mellan 15 och 18 år.

Det synes kunna ifrågasättas huruvida tillräcklig anledning förelegat att frångå strafflagberedningens ståndpunkt i förevarande hänseende. Om sålunda exempelvis en försiktigkommen sjuttonåring mer eller mindre systematiskt förleder yngre, oerfarna kamrater — låt vara fyllda 15 år — till homosexuell otukt, förefaller det knappast riktigt att förfarandet ej skall vara straffbart. Den omständigheten att gärningsmannen själv tillhör ifrågavarande skyddade åldersgrupp synes näppeligen böra leda till ett annat bedömande; handlingen i och för sig vittnar om en sådan sinnesriktning och en sådan grad av farlighet att den ej synes böra privilegieras i förhållande till andra med straff belagda handlingar av dem som tillhöra samma åldersgrupp. Tvärtom torde de skäl som föranlett särskild straffbestämmelse till skydd för ungdom i förevarande ålder motivera att skydd beredes denna ungdom jämväl i nu föreliggande fall. Framhållas må för övrigt att de i tredje momentet av förevarande paragraf beskrivna förfarandena — vilka behandla fallen av förförelse — ansetts vara av den allvarliga natur att skyddets inträdande ej gjorts beroende av någon åldersgräns uppåt hos den förförde. Det synes då följdriktigt att dylika förfaranden som begås mot ungdom i den särskilt skyddade åldersgruppen städse skola kunna drabbas av straff. Nedsättning av straffet kan emellertid äga rum med tillämpning av 5 kap. 2 § strafflagen; ej sällan torde härvid en väsentlig strafflindring ifrågakomma. Förhållandena kunna ock stundom vara sådana att åtalseftergift må ske enligt det förslag varöver lagrådet den 22 november 1943 avgav utlåtande; i sådan händelse kommer straffreaktionen att ersättas med åtgärd av barnavårdsnämnd.

På grund av det anförda vill lagrådet förorda, att undantaget från straff i andra momentet av förevarande paragraf för den som vid otuktens övande



var under aderton år såtillvida begränsas att straffrihet ej skall föreligga där otukten skett under utnyttjande av den andres oerfarenhet.

I anslutning härtill synes vidare begränsningen i tredje momentet till att gälla gärningsman som fyllt aderton år såsom praktiskt betydelselös kunna utgå; det må anmärkas att någon motsvarande begränsning ej uppställts i 10 a §.

Vid ett beaktande av det sålunda anförda — i samband varmed vissa redaktionella jämkningar kunna vidtagas — skulle ytterligare tillgodoses den enkelhet i reglernas utformning som vunnits genom remissförslaget.»

Beträffande innehållet i lagrådets utlåtande i övrigt hänvisas till s. 64—69 i propositionen.

Vid föredragning i statsrådet den 8 januari 1944 för beslut om avlämnande av förevarande proposition har *departementschefen*, efter erinran om lagrådets uttalanden i fråga om bestraffning av homosexuella handlingar mellan personer som fyllt 15 men ej 18 år, anfört följande:

»Gentemot vad lagrådet anfört i denna del kan erinras, att enligt vad som uppgivits homosexuella handlingar mellan ungdomar i pubertetsåren icke äro så sällsynta och att sådana handlingar synas vara relativt betydelselösa för den fortsatta sexuella utvecklingen. Enligt sakens natur måste det i fråga om sådana handlingar ofta inträffa, att den ene av de medverkande kan sägas ha utnyttjat den andres oerfarenhet. En utvidgning av straffbarheten i den riktning lagrådet förordad skulle fördenskull få en icke ringa räckvidd. Enligt min mening är det föga tilltalande, att de pubertetsföreteelser mellan i det närmaste jämnåriga ungdomar, varom här i regel är fråga, skola falla under strafflagen. Otvivelaktigt är visserligen ett ingripande från samhällets sida mången gång påkallat även med anledning av homosexuella handlingar mellan ungdomar i nu ifrågavarande åldersgrupp. Ett sådant ingripande synes emellertid lämpligen böra ske genom barnavårdsmyndigheterna i stället för genom polis- och åklagarmyndigheterna.

På grund av det anförda ha lagrådets erinringar beträffande 18 kap. 10 § icke föranlett någon ändring i förslaget.»

I *motionerna* erinras inledningsvis om den genom propositionen föreslagna ändrade lydelsen av 22 § d) barnavårdslagen och om de skäl som anförts till stöd för denna ändring. Motionärerna anföra härefter följande:

Det föreslagna tillägget till 22 § d) barnavårdslagen, som sålunda icke uteslutande har avseende å ungdom som begått homosexuella handlingar, ger anledning till övervägande, huruvida önskemålet att förebygga prostitution och annan sedeslöshet — homosexuell eller heterosexuell — samt annan asocialitet hos ungdom därigenom tillgodoses på tillfredsställande sätt eller om bättre garantier i detta hänseende kunna vinnas genom ytterligare omredigering av ifrågavarande stadgande.

Stadgandet i 22 § d) barnavårdslagen tillkom genom lagändring den 31 maj 1934, varigenom barnavårdslagens bestämmelser om skyddsuppfost-  
ran och förebyggande åtgärder utsträcktes till ungdom i åldern 18—21 år. Redan vid stadgandets tillkomst ifrågasattes att giva detsamma en mera

vidsträckt tillämplighet. Enligt det inom socialdepartementet upprättade förslag av år 1933, som låg till grund för propositionen (nr 212) till 1934 års lagtima riksdag, skulle det vara ett villkor för stadgandets tillämpning, att det asociala levnadssättet nått viss intensitet. Det fordrades nämligen att särskilda åtgärder från *samhällets sida* krävdes för vederbörandes tillrättaförande, varjämte uttrycket »hemfallen åt» åsyftade att från lagens tillämpningsområde avskilja sådana fall, där det påtalade levnadssättet vore något mera tillfälligt. I sitt yttrande över förslaget anmärkte socialstyrelsen, att uttrycket »hemfallen åt» vore alltför restriktivt, enär det förutsatte ett sedligt förfall av den grad, att det präglade individens hela livsföring. Departementschefen förklarade, med anledning av vad socialstyrelsen anfört, att han övervägt att låta bestämmelsen få en något vidare omfattning, t. ex. genom att utbyta orden »hemfallen åt» mot »föra» men att han med hänsyn till innehållet i vissa yttranden stannat vid att utan ändring förorda bestämmelsen i den sedermera antagna lydelsen.

1937 års lösdriverilagstiftningskommitté föreslog i en år 1938 utgiven »Promemoria jämte lagutkast angående åtgärder mot vissa sedeslösa m. m.» sådan ändring av 22 § d) barnavårdslagen, att lagrummet bleve tillämpligt i fråga om person mellan aderton och tjuguet år, som befunes föra ett oordentligt, lättjefullt eller sedeslöst liv och beträffande vilken särskilda åtgärder från samhällets sida krävdes för hans tillrättaförande. I sin motivering till det föreslagna stadgandet anförde kommittén bl. a., att det vore ur principiell synpunkt förkastligt att uppskjuta samhällsåtgärder till dess en persons hela livsföring och därmed hans karaktär präglades av lastbarhet samt att garantier mot ingripande i oträngt mål förefunnes i de rigorösa bestämmelser, vilka omgärdade de stadganden i barnavårdslagen, som reglerade villkoren för mera genomgripande åtgärder. Flertalet av de remissmyndigheter, som hördes över utkastet, gav sin anslutning till kommitténs förslag i denna del, varvid från barnavårdshåll framhölls, att den nuvarande lydelsen av 22 § d) varit ett hinder för nämndernas ingripande i önskvärd utsträckning och varit ägnad att medföra, att det finge anstå så länge med behövliga åtgärder att resultatet äventyrades. Kommittén upptog därefter det föreslagna stadgandet i sitt slutliga betänkande med förslag till lag om arbetsfostran m. m. (SOU 1939: 25). Kommittén anförde i detta betänkande ytterligare, att det nuvarande uttrycket »lastbart levnadssätt» enligt dess mening saknade tillbörlig pregnans. Vad som närmast åsyftats med detsamma hade uppenbarligen varit sexuell lösaktighet. Då uttrycket »vara hemfallen åt» i förslaget utbyts mot »befinnes föra», vilket skett i syfte att möjliggöra tidigare ingripande, syntes termen lastbar, vilken torde åsyfta ett tämligen höggradigt förfall, ej böra bibehållas. Jämväl i flertalet över detta betänkande inkomna yttranden tillstyrktes kommitténs ifrågavarande förslag, bl. a. av socialstyrelsen, som även föreslog att den ändrade lydelsen av 22 § d) barnavårdslagen skulle antagas utan avvaktan på att statsfinansiella skäl skulle medgiva definitiv lagstiftning i övrigt på grundval av kommitténs förslag.

De begränsade möjligheterna till ingripande enligt barnavårdslagen mot ungdom i åldern mellan aderton och tjuguet år ha framhållits av strafflagberedningen i dess den 30 maj 1942 avgivna promemoria med förslag till lag om eftergift av åtal mot minderåriga (SOU 1942: 28), som lagts till grund för proposition (nr 8) till innevarande riksdag med förslag till lag om eftergift av åtal mot vissa minderåriga, innebärande bl. a. att allmänt åtal må eftergivnas, när någon, som begått brott före aderton års ålder, omhändertages för skyddsuppfostran eller blir föremål för annan därmed jämförlig åtgärd. Beredningen, som i detta sammanhang icke föreslagit några änd-

ringar i barnavårdslagen, har betonat, att om den brottslige icke omhändertagits för skyddsuppfostran, innan han fyllt aderton år, barnavårdsnämnden endast kan ingripa, därest han är hemfallen at ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnadssätt. Härtill torde enligt beredningen hänsyn böra tagas vid tillämpningen av åtalseftergift på så sätt, att eftergift i regel ej medgives mot den som är nära aderton år eller efter brottet uppnått nämnda ålder i andra fall än där den brottslige verkligen kan beräknas bliva omhändertagen för skyddsuppfostran, innan han fyllt aderton år eller uppfyller de strängare rekvisiten för omhändertagande efter nämnda åldersgräns. Socialstyrelsen har i sitt yttrande över förslaget uttalat att 22 § d) barnavårdslagen borde ändras i enlighet med lösdriverilagstiftningskommitténs ovannämnda förslag. Ungdomsvårdskommittén har i avgivet yttrande över beredningens förslag framhållit såsom stötande för rättskänslan, att en sjuttonåring, som företedde så grov vanart att skyddsuppfostran erfordrades, finge åtnjuta åtalseftergift, medan en annan sjuttonåring på grund av de anförda hänsynen måste åtalas och dömas av domstol. Departementschefen har i propositionen intagit den av beredningen hävdade ståndpunkten.

Även vid tillämpning av lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom, som trätt i kraft den 1 januari 1944, får avfattningen av 22 § d) barnavårdslagen en viss betydelse. Den befogenhet, som domstol enligt 8 § i denna lag äger att överlämna åt barnavårdsnämnd, att vidtaga åtgärd för den dömdes omhändertagande för skyddsuppfostran, torde nämligen med nuvarande lydelse av 22 § d) barnavårdslagen endast i mycket begränsad utsträckning kunna utnyttjas i fråga om personer som fyllt aderton år.

Det torde med skäl kunna göras gällande, att den av lösdriverilagstiftningskommittén föreslagna lydelsen av 22 § d) barnavårdslagen tillgodoser behovet av ökade möjligheter till ingripande mot ungdom i syfte att förebygga annan sedeslöshet än homosexuell prostitution på ett bättre sätt än det i propositionen nr 13 föreslagna tillägget, att ingripande skall kunna ske när vederbörande visat svår oart. Jämväl till förebyggande av annan asocialitet, bl. a. begynnande arbetsskygghet och tendenser till en oordnad vandel, som kunna leda till höggradigt socialt förfall eller till kriminalitet, torde kommitténs förslag öppna större möjligheter, varjämte dess genomförande, som av det ovan anförda framgår, skulle erhålla viss betydelse för tillämpningen av åtalseftergift och villkorlig dom.

Även för bekämpandet av homosexuella vanor torde ett genomförande av lösdriverilagstiftningskommitténs förslag vara av betydelse. Strafflagberedningen framhöll i sitt utlåtande med förslag till lagstiftning angående åtgärder mot homosexualitetens samhällsfarliga yttringar, vilket ligger till grund för propositionen, att det för att komma till rätta med den homosexuella prostitutionen från samhällets sida erfordrades ingripande åtgärder, ägnade att bekämpa den böjelse för parasitärt levnadssätt, som ligger till grund för prostitutionen eller skapats av densamma, och återföra vederbörande till ordnade levnadsförhållanden. Beredningen uttalade, att de personer det här gäller ofta icke äro konstitutionellt homosexuella utan bisexuella eller rent heterosexuella, vilka funnit tillmötesgående mot homosexuella mäns önskemål vara ett lättvindigt sätt att skaffa sig tillfälliga inkomster eller andra förmåner av olika slag. Omhändertagandet av dessa personer torde underlättas, om det kan ske på den grunden, att de befinnas föra ett sedeslöst liv. Uttrycket oart torde nämligen taga sikte framför allt på mera fast rotade egenskaper, låt vara att det icke kräves att dessa egenskaper kommit till uttryck på ett mera permanent sätt. Beträffande nu ifrågakvarande kategorier torde det alltså vara av viss betydelse, att indikationen »hemfallen at ett lastbart levnadssätt» utbytes mot »befinnes föra ett

sedeslöst liv». Försiktigheten torde bjuda, att man även — särskilt med tanke på mera tillfälliga fall av homosexuell prostitution — upptager det i propositionen föreslagna tillägget, att ingripande kan ske, när vederbörande visat annan svår oart.

Ur rättssäkerhetssynpunkt torde det icke möta betänkligheter att frångå kravet på hemfallenhet åt ett asocialt levnadssätt för att ingripande enligt barnavårdslagen skall kunna ske mot personer, som uppnått aderton års ålder. Det må erinras, att stadgandet erhåller sin begränsning därigenom, att det även förutsätter, att särskilda åtgärder från samhällets sida skola krävas för vederbörandes tillrättaförande. Man torde ej heller behöva hysa farhågor för att ungdomsnämndernas prövning av de nya indikationerna skall bliva mindre betryggande. Barnavårdens organisation har på senare tid avsevärt förstärkts genom att — vid sidan av fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna — barnavårdsombuden inordnats i den statliga barnavårdsinspektionen. Beträffande nu ifrågavarande åldersgrupp äger ungdomsnämnd för övrigt att självständigt fatta beslut endast om mindre ingripande hjälpåtgärder; beslut angående omhändertagande för skyddsuppfostran skall alltid underställas länsstyrelsens prövning.

*Utskottet.*

Gällande rätts bestämmelser om homosexuell otukt innefattas i 18 kap. 10 § strafflagen, enligt vilket lagrum »otukt som emot naturen är» beläggas med straffarbete i högst två år. Straffbudet, som jämväl avser tidelagsbrott, innebär att »onaturlig otukt» är generellt straffbar. Det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen, vilket medför att straff för tidelag bortfaller, bygger i fråga om homosexuella handlingar på den principen, att sådana handlingar skola vara kriminaliserade endast när särskilda omständigheter därtill föranleda. Till grund för förslaget ligger ett av strafflagberedningen år 1941 framlagt förslag i ämnet. Propositionen har föranletts av en av 1943 års riksdag avlåten skrivelse (nr 203), däri riksdagen med anledning av väckt motion på hemställan av första lagutskottet anhöll om framläggande för 1944 års riksdag av förslag till ändrad lagstiftning angående homosexualitetens straffrättsliga behandling och därmed sammanhängande ämnen i huvudsaklig överensstämmelse med de principer, som ligga till grund för de av strafflagberedningen utarbetade lagförslagen. Utskottet, som icke fann skäl att underkasta detaljbestämmelserna i beredningens förslag en mera ingående prövning, uttalade i sitt utlåtande (nr 32), att vissa av dessa bestämmelser med anledning av de över förslagen avgivna remissyttrandena syntes böra underkastas ytterligare överväganden och överarbetningar. De av beredningen föreslagna bestämmelserna ha också under departementsbehandlingen undergått jämkningar i olika hänseenden.

Utskottet yttrade i sitt förutnämnda utlåtande bl. a., att det vore av särskild vikt att barn och ungdom i görligaste mån skyddades mot faran för homosexuell förförelse. Bestämmelser i sådant syfte ha upptagits i 18 kap. 10 § strafflagen i dess genom propositionen föreslagna nya lydelse. Enligt paragrafens första moment skall den som övar homosexuell otukt med barn under 15 år dömas till straffarbete i högst fyra år eller fängelse. Gärningsmannen är i detta fall straffbar så snart han uppnått den allmänna straff-

barhetsåldern 15 år. I andra momentet meddelas straffbestämmelser till skydd för ungdom i åldern mellan 15 och 18 år. För straffbarhet fordras i detta fall att gärningsmannen uppnått 18 års ålder. Straffet utgöres av straffarbete i högst två år eller fängelse. I tredje momentet stadgas att om någon som fyllt 18 år i annat fall än förut sagts övat otukt med annan av samma kön under utnyttjande av dennes oerfarenhet eller med grovt missbruk av hans beroende ställning han skall straffas med fängelse eller straffarbete i högst två år. Enligt denna bestämmelse uppställas icke såsom förutsättning för straffbarhet någon åldersgräns uppåt hos den med vilken otukten övats. I fjärde momentet straffbelägges försök till brott mot något av de tidigare momenten.

I en föreslagen ny paragraf, betecknad 10 a §, i 18 kap. strafflagen ha upptagits straffbestämmelser mot homosexuell otukt i vissa andra fall. Enligt första momentet kriminaliseras sådan otukt med den som är sinnessjuk eller sinnesslö och i andra momentet stadgas straff för vissa funktionärer som göra sig skyldiga till homosexuell otukt med personer, som äro intagna på anstalt. Straffskalan utgör enligt första momentet fängelse eller straffarbete i högst två år och enligt andra momentet straffarbete i högst två år eller fängelse.

Inom utskottet har mot innehållet i 10 § första och andra momenten framförts den erinran, att vissa gränsfall kunde uppstå då ett straffrättsligt förfarande efter dessa lagbestämmelser ej borde inledas. Homosexuella handlingar mellan exempelvis en femtonåring och en fjortonåring eller mellan en adertonåring och en sjuttonåring borde som regel ej dragas inför domstol. I tidigare lagförslag har det varit möjliggjort att ej straffa i dylika fall. Enligt 1935 års promemoria skulle domstolen kunna fria från straff för otukt mellan dem som i ålder och utveckling voro nära jämställda, därest omständigheterna voro synnerligen mildrande. Och strafflagberedningen förutsatte såsom ett allmänt villkor för straffbarhet att gärningsmannen utnyttjat den andres oerfarenhet eller beroende ställning.

Departementschefen har själv uttalat att det enligt hans mening är föga tilltalande, att pubertetsföreteelser mellan i det närmaste jämnåriga ungdomar skola falla under strafflagen. Då åtal i de nämnda gränsfallen icke förebyggts genom undantagsbestämmelser i lagtexten torde detta vinna sin förklaring i en önskan att göra lagbuden i ämnet så enkla och klara som möjligt. I fråga om gärningsmän under 18 år torde icke heller efter tillkomsten av lagstiftningen om eftergift av åtal mot vissa underåriga den teoretiska möjligheten att lagföra en 15-åring behöva vålla någon olägenhet, då uppenbarligen överåklagaren, om dylik fråga skulle komma under hans prövning, skulle medgiva eftergift av åtal och låta det ankomma på barnavårdsmyndighet att vidtaga eventueellt erforderlig åtgärd.

Har gärningsmannen åter fyllt 18 år, får det anses att om fall av nu åsyftad art skulle av åklagaren dragas inför domstol, lagstiftningen om villkorlig dom erbjuder erforderliga möjligheter för domstolen att förfara efter lägligheten. Vid alla åldersbestämningar inom straffrätten måste gränsfall kunna

tänkas, som vålla olägenheter. Man måste här i viss utsträckning lita till att de tillämpande organen mera se till lagstiftningens uppenbara syfte än till lagens bokstav. Utskottet har för den skull ej funnit erforderligt föreslå någon ändring i detta lagrum till förebyggande av att åtal väckes för gärning som uppenbarligen icke bör föranleda något straffrättsligt ingripande. På grund av vad nu anförts föreslår utskottet icke någon ändring i första eller andra momentet.

Vad härefter angår 10 § tredje momentet erinras, att enligt strafflagberedningens förslag straffbarheten för homosexuell otukt, utom i vissa särskilda undantagsfall, begränsades till otuktshandlingar eller försök därtill som riktades mot personer under 21 år. Såsom förutsättning för straffbarheten uppställdes att gärningsmannen utnyttjat den unges oerfarenhet eller beroende ställning. Enligt departementsförslaget straffas otukt med ungdom i åldersgruppen 18—21 år under samma förutsättningar som otukt med vuxna personer, nämligen om otukten skett under utnyttjande av den andres oerfarenhet eller med grovt missbruk av hans beroende ställning. Detta innebär enligt utskottets mening ett visst försvagande av skyddet för ungdom mellan 18 och 21 år. Den skyddas sålunda icke redan mot ett utnyttjande av beroende ställning, utan först mot grovt missbruk av sådan ställning. Å andra sidan synes icke föreligga tillräcklig anledning att straffbelägga homosexuella otuktshandlingar mot vuxna personer redan vid ett utnyttjande av deras oerfarenhet. Med strafflagberedningens förslag att straffbelägga otukt med annan person av samma kön under 21 år under utnyttjande av dennes oerfarenhet torde hava avsetts, att homosexuell otukt med sådan person som regel skulle vara straffbelagd och att tilltalad endast skulle kunna fria sig från ansvar i sådana fall då den unge redan hade erfarenhet på området och kanske själv tagit initiativ till förbindelsen. Ett utsträckande av denna regel till att gälla äldre skulle praktiskt taget innebära, att homosexuell otukt med äldre vore straffbelagd även i andra fall än då särskilda omständigheter därtill föranledde och skulle alltså strida mot förutsättningarna för hela reformförslaget. Det kan nämligen antagas att i rättstillämpningen oerfarenhet skulle kunna anses föreligga så snart den mot vilken otuktshandlingen riktas icke tidigare deltagit i homosexuella handlingar. I varje fall kan det befaras att obestämdheten i brottsbeskrivningen skulle kunna leda till stor ojämnhet i lagrummets tolkning. Härigenom skulle de fördelar som man velat uppnå genom principen att homosexuell otukt skall straffas blott när särskilda skäl föranleda därtill i väsentlig mån förringas. En bestämmelse av förslaget innehåll skulle sålunda öppna dörren för utpressning och skandaliseringshot. Då departementschefen själv uttalat att det synes lämpligt att utforma förutsättningen för straffbeläggande av homosexuell otukt i föreliggande fall i nära överensstämmelse med 18 kap. 8 a § strafflagen, kan det vidare erinras att skyddet för vuxna personer mot homosexuella handlingar genom en sådan bestämmelse som den föreslagna skulle bliva mera omfattande än skyddet för kvinna under 18 år mot förförelse till heterosexuell otukt. I 18 kap. 8 a § stadgas nämligen straff allenast för den som genom

grovt missbruk av överordnad ställning förmår kvinna som ej fyllt 18 år till otukt. Utnyttjande av den unga kvinnans oerfarenhet är icke straffbelagd.

Utskottet föreslår på grund härav sådan ändring av de i 18 kap. 10 § tredje momentet upptagna bestämmelserna, att homosexuell otukt med person mellan 18 och 21 år straffas så snart otukten övats under utnyttjande av den andres oerfarenhet eller beroende ställning, utan att missbruket behöver hava varit grovt, samt att sådan otukt med myndig person endast straffas, när gärningsmannen grovt missbrukat den andres beroende ställning.

Till vinnande av större överskådlighet föreslås att sistnämnda bestämmelse överflyttas till 10 a §. Därigenom kommer 10 § endast att innehålla bestämmelser som avse ungdomens skydd; enligt första momentet straffbelägges otukt med barn under 15 år, enligt andra momentet otukt med barn mellan 15 och 18 år och enligt tredje momentet otukt med ungdom i åldern mellan 18 och 21 år. Som gemensam förutsättning för sistnämnda båda fall gäller att gärningsmannen själv skall hava fyllt 18 år. Straffskalan i de båda senare momenten synes lämpligen böra vara densamma.

10 a § kommer enligt utskottets ändringsförslag att upptaga straff för homosexuella otuktshandlingar i tre särskilda fall. För straffbarhet förutsattes icke viss ålder hos vare sig gärningsmannen eller den med vilken otukten övas. Gemensamt för alla fallen blir också att försök icke straffas. Ur formell synpunkt synes lämpligt att bestämmelsen om straff för otukt av funktionär med å anstalt intagen person och den från 10 § överförda bestämmelsen om otukt som övas under grovt missbruk av beroende ställning sammanföras i andra momentet. Utskottet föreslår att straffet för samtliga fall bestämmes till fängelse eller straffarbete i högst två år.

De genom propositionen föreslagna ändringarna i 25 kap. 20 § strafflagen avse att vidga möjligheterna till avsättning eller suspension av lärare och andra personer i uppfostrarställning, vilka göra sig skyldiga till homosexuell otukt. Utskottet har intet att erinra mot förslaget i denna del. De av utskottet föreslagna ändringarna i 18 kap. strafflagen synas icke nödvändiggör tillägg till eller ändring i 25 kap. 20 §.

Enligt 22 § d) barnavårdslagen i dess nuvarande lydelse har barnavårdsnämnd att ingripa mot person i åldern mellan 18 och 21 år, som befinnes vara hemfallen åt ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnadssätt och beträffande vilken särskilda åtgärder från samhällets sida krävas för hans tillrättförande. Med sådan person skall enligt det genom propositionen framlagda ändringsförslaget likställas den som »eljest visat svår oart». Syftet härmed är att bereda ökade möjligheter för barnavårdsmyndigheterna att tillrättföra ungdom, som hemfallit åt homosexuella vanor, och att motarbeta den manliga prostitutionen. Tillägget möjliggör tydligtvis, såsom departementschefen framhållit, ingripande jämväl mot »oart» som icke är av homosexuell natur.

Utskottet finner det önskvärt att bestämmelser införas, vilka öppna möjlighet till ett effektivare ingripande mot prostitution och annan sedeslöshet hos

ungdom inom ifrågavarande åldersgrupp. Utskottet har fördenskull i och för sig icke något att erinra mot en lagändring i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag. Syftet med lagändringen kan emellertid, såsom de i ämnet väckta motionerna giva vid handen, säkrare uppnås genom ytterligare jämkningar av ifrågavarande lagrum. Motionärerna föreslå sådan ändring däri att ingripande av barnavårdsnämnd skall under i övrigt oförändrade förutsättningar ske mot den som befinnes föra ett oordentligt, lättjefullt eller sedeslöst liv eller som eljest visat svår oart. Genom att utbyta orden »vara hemfallen åt» mot ordet »föra» vinnas den fördelen att barnavårdsnämnd kan ingripa på ett tidigare stadium än för närvarande är fallet. Samma syfte uppnås genom att ordet »lastbart» ersättes med ordet »sedeslöst». Berörda ändringar ha föreslagits i en av 1937 års lösdriverilagstiftningskommitté år 1938 utgiven »Promemoria jämte lagutkast angående åtgärder mot vissa sedeslösa m. m.» och slutligen upptagits i samma kommittés år 1939 avgivna betänkande med förslag till lag om arbetsfostran m. m. Ändringarna ha tillstyrkts av det stora flertalet av de myndigheter som yttrat sig över kommitténs förslag. En omredigering av 22 § d) barnavårdslagen i enlighet med motionärernas hemställan medför icke allenast ökade möjligheter till ingripande mot ungdom, som visat oart av homosexuell natur. I motionerna framhålles att lagändringen kommer att underlätta tillrättaförandet av sedeslös ungdom överhuvud taget och att den blir av betydelse bland annat vid tillämpningen av lagstiftningen om villkorlig dom och om eftergift av åtal mot underåriga lagöverträdare. Några betänkligheter synas icke möta mot en utvidgning i detta sammanhang av möjligheterna till ingripande mot annan ungdom än sådan som visat homosexuell oart. Utskottet föreslår fördenskull att åt ifrågavarande lagrum gives den av motionärerna förordade lydelsen, att barnavårdsnämnd har att vidtaga åtgärder beträffande person i åldern mellan 18 och 21 år, som befinnes föra ett oordentligt, lättjefullt eller sedeslöst liv eller eljest visat svår oart. Härav föranledes motsvarande omformulering av 2 § 1 mom. i samma lag.

Strafflagberedningen föreslog i syfte att motarbeta den manliga prostitutionen — utom tillägg till 22 § barnavårdslagen — viss ändring i lagen den 12 juni 1885 angående lösdrivares behandling. Jämlikt 1 § i denna lag skall såsom lösdrivare behandlas person över 21 år som sysslolös stryker omkring från ort till annan utan medel till sitt uppehälle liksom den vilken eljest, utan att ha medel till sitt uppehälle, underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika förer ett sådant levnadsätt att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet. Enligt beredningens förslag skulle såsom lösdrivare behandlas även den, vilken vanemässigt, å ställe som i 11 kap. 15 § strafflagen sägs eller eljest så att allmän förargelse kan komma därav, med ord eller åtbörd inbjuder annan av samma kön till otukt med sig och beträffande vilken särskilda åtgärder från samhällets sida krävas för hans tillrättaförande. Departementschefen har icke ansett lämpligt att i förevarande sammanhang göra någon ändring i lösdrivarlagen av den principiellt betydelsefulla innebörd beredningen föreslagit utan funnit över-



vägande skäl tala för att frågan upptages i samband med en mera omfattande revision av denna lagstiftning.

Utskottet anser i likhet med strafflagberedningen att frågan om utvidgade möjligheter att med lösdrivarlagens hjälp ingripa mot manlig prostitution icke bör anstå i avvaktan på den slutliga lösningen av reformfrågorna på detta område. Då homosexuella handlingar enligt det förevarande förslaget kriminaliseras endast i vissa särskilda fall framstår det såsom en angelägenhet av vikt att utbredningen av homosexuella vanor i görligaste mån motarbetas. De av utskottet förordade ändringarna i barnavårdslagen torde, såsom förut framhållits, medföra väsentligt ökade möjligheter till ingripanden i sådant syfte såvitt angår personer i åldern mellan 18 och 21 år. Ingripande kan emellertid uppenbarligen erfordras jämväl mot personer som uppnått 21 års ålder. Lösdrivarlagen kan i sin nuvarande utformning icke anses erbjuda tillräckligt effektiva möjligheter härutinnan. Utskottet föreslår fördenskull att frågan om en ändring av lösdrivarlagen i huvudsaklig överensstämmelse med strafflagberedningens förslag upptages till omedelbar omprövning.

Strafflagberedningens förslag upptog, i anslutning till de av beredningen föreslagna ändringarna i barnavårdslagen och lösdrivarlagen, ett särskilt stadgande om straff för den som å allmän plats eller eljest så att allmän förargelse kan komma därav övar otukt med annan av samma kön eller med ord eller åtbörd inbjuder annan av samma kön till otukt med sig. Stadgandet har icke upptagits i propositionen. Såsom skäl härför har åberopats, att behövliga ingripanden mot handlingar av ifrågavarande natur med rådande tolkning av 18 kap. 13 § strafflagen torde kunna äga rum i alla praktiska fall. I detta lagrum stadgas bland annat straff för den som sårar tukt och sedlighet så att allmän förargelse eller fara för andras förförelse därav kommer. Straffet utgöres av böter eller fängelse. Departementschefen har icke funnit anledning att i detta sammanhang låta omarbета lagrummet.

Ett avskaffande av det generella straffbudet mot homosexuell otukt kan, såsom strafflagberedningen framhållit, befaras medföra ett mera ohöjlt ådagaläggande av homosexuella böjelser och ett mera öppet inledande av homosexuella förbindelser. Utskottet finner i likhet med beredningen angeläget att de homosexuella avhålla sig från att tillfredsställa sin drift eller inleda sina förbindelser på sådana platser, där deras homosexuella förhåvanden kunna väcka anstöt. I sitt utlåtande i ämnet vid 1943 års riksdag uttalade utskottet, att varje invit å allmän plats till homosexuellt närmande på grund av sin anstötthet borde vara underkastad straff. Nu gällande bestämmelser kunna icke anses erbjuda tillräckliga möjligheter att ingripa med straff mot dylika förargelseväckande yttringar av homosexualiteten. Straffbudet mot förargelseväckande beteende i 11 kap. 15 § strafflagen är begränsat till allmänna platser och vissa andra lokaliteter eller samfärdsmedel, till vilka allmänheten äger tillträde. Det finnes emellertid lika starka skäl för en kriminalisering av homosexuell otukt i trappuppgångar, portar

och andra dylika lokaliteter, som falla utanför tillämpningsområdet för 11 kap. 15 § strafflagen. Härtill kommer att straffet enligt detta lagrum är maximerat till 100 kronors böter.

Vad 18 kap. 13 § strafflagen beträffar, torde visserligen vara obestridligt att lagrummet i vissa hänseenden erhållit en mera vidsträckt tillämpning än ordalagen i och för sig synas medgiva. Detta gäller, såsom i propositionen närmare utvecklas, de för straffbarhet enligt lagrummet upptagna alternativa förutsättningarna att gärningen åstadkommit allmän förargelse eller fara för andras förförelse. En väsentlig begränsning i lagbudets tillämplighet torde däremot ligga i förutsättningen att gärningen skall vara av beskaffenhet att såra tukt och sedlighet. Andra gärningar än sådana som verkligen såra tukt och sedlighet kunna icke straffas enligt lagbudet även om de väcka förargelse och innebära fara för andras förförelse. Huruvida exempelvis en »inbjudan» till homosexuell otukt i och för sig kan hänföras till det straffbara området enligt förevarande lagrum synes med fog kunna sättas i fråga. Erinras må, att den s. k. reglementeringskommittén i sitt år 1910 avgivna betänkande föreslog upptagande i 18 kap. 13 § strafflagen av en särskild straffbestämmelse för sådan uppfordran eller inbjudan till otukt, som, ehuru ej för tukt och sedlighet sårande, dock sker »på sätt som är ägnat att väcka allmän förargelse». Det föreslagna stadgandet upptogs icke i kungl. propositionen 154 till 1918 års riksdag på den grund att det ansågs innebära en relativt oväsentlig utsträckning av paragrafens räckvidd. Lagutskottet vid nämnda riksdag hemställde emellertid om lagändring i enlighet med kommitténs förslag men frågan förföll i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut.

Enligt utskottets mening skulle en ändring i skärpande riktning av de i 18 kap. 13 § upptagna förutsättningarna för straffbarhet utgöra en tänkbar lösning av frågan om ökade möjligheter till ingripande i straffrättslig väg mot homosexualitetens förargelseväckande yttringar. Något förslag från straffrättskommitténs sida om ändrad lydelse av 18 kap. strafflagen torde, enligt vad utskottet inhämtat, icke vara att förvänta inom den närmaste tiden. Utskottet anser sig vid sådana förhållanden böra föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt omarbetning av 18 kap. 13 § strafflagen.

Utskottet får på grund av det anförda hemställa,

A) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i förslagen till lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen och lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 22 § barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361) — måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

## 1) L a g

## om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen.

Härigenom förordnas, att 18 kap. 10 § och 25 kap. 20 § strafflagen<sup>1</sup> skola erhålla följande ändrade lydelse samt att i förstnämnda kapitel skall införas en ny paragraf, benämnd 10 a §, med nedan angivet innehåll.

## 18 kap.

## 10 §.

Övar någon otukt med annan av samma kön, som ej fyllt femton år, dömes till straffarbete i högst fyra år eller fängelse.

Har någon övat sådan otukt med den, som fyllt femton men ej aderton år, och var han ej själv under aderton år, dömes till straffarbete i högst två år eller fängelse.

Har någon, som fyllt aderton år, i annat fall än ovan sägs, övat otukt med annan av samma kön under utnyttjande av dennes oerfarenhet eller med grovt missbruk av hans beroende ställning, straffes med fängelse eller straffarbete i högst två år.

Har någon, som fyllt aderton år, övat otukt med annan av samma kön, som fyllt aderton men ej tjuuguett år, under utnyttjande av dennes oerfarenhet eller beroende ställning, straffes som i 2 mom. sägs.

Försök till brott, som nu sagt är, straffes efter ty i 3 kap. stadgas.

## 10 a §.

Övar någon otukt med annan av samma kön, som är sinnessjuk eller sinnesslö, straffes med fängelse eller straffarbete i högst två år.

Har styresman, föreståndare eller annan tjänsteman, läkare, uppsyningsman eller vaktbetjänt vid inrättning, som avses i 6 § 2 mom., övat otukt med där intagen person av samma kön, dömes till straffarbete i högst två år eller fängelse.

Samma lag vare, om styresman, föreståndare eller annan tjänsteman, läkare, uppsyningsman eller vaktbetjänt vid inrättning, som avses i 6 § 2 mom., övar otukt med där intagen person av samma kön, eller om någon eljest övar otukt med annan av samma kön under grovt missbruk av hans beroende ställning.

## 25 kap.

## 20 §.

Varder ämbetsman, till vars ämbete hör att undervisa eller uppfostra ungdom, enligt 18 kap. 6 § 1 mom. eller 10 § dömd till fängelse för otukt

<sup>1</sup> Senaste lydelse av 25 kap. 20 §, se SFS 1936: 244.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

med ungdom som han i kraft av sitt ämbete eller eljest hade till undervisning eller uppfostran, eller dömes han enligt 18 kap. 13 § till ansvar för någon tukt och sedlighet sårande gärning därav synnerlig fara för sådan ungdoms förförelse kom, skall tillika till avsättning eller till mistning av ämbetet på viss tid dömas. Sådan påföljd må ock, om det med hänsyn till hans ämbetsuppgift finnes påkallat, ådömas, där han i annat fall än nyss sags dömes till fängelse enligt 18 kap. 10 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

## 2) Lag

om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 22 § barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361).

Härigenom förordnas, att 2 § 1 mom. och 22 § barnavårdslagen den 6 juni 1924<sup>1</sup> skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

### 2 §.

1 mom. Barnavårdsnämnden har — — — dess åtgärder.

Särskilt åligger det nämnden

att, i fall som avses i 22 §, taga befattning med misshandlade, vanvårdade eller för annan fara till hälsan utsatta barn samt barn, som äro vanartade eller i fara att bliva vanartade, ävensom ungdom, som är hemfallen åt ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnadssätt eller eljest visat svår oart;

att, på sätt i 29 § stadgas, omhändertaga nödställda, sjuka och värlösa barn, samt

att enligt bestämmelserna i 7 kap. öva kontroll över fosterbarnsvården.

Jämväl i — — — och handhavande.

Hurusom den — — — i kommunallagarna.

Särskilt åligger det nämnden

att, i fall som avses i 22 §, taga befattning med misshandlade, vanvårdade eller, för annan fara till hälsan utsatta barn samt barn, som äro vanartade eller i fara att bliva vanartade, ävensom ungdom, som befinnes föra ett oordentligt, lättjefullt eller sedelöst liv eller eljest visat svår oart;

### 22 §.

Barnavårdsnämnden har — — — dess tillrättaförande; samt

d) person i åldern mellan aderton och tju guett år, som befinnes vara

### 22 §.

Barnavårdsnämnden har — — — dess tillrättaförande; samt

d) person i åldern mellan aderton och tju guett år, som befinnes föra ett

<sup>1</sup> Senaste lydelse, se SFS 1942: 62.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

hemfallen åt ett oordentligt, lättjefullt oordentligt, lättjefullt eller *sedeslöst* eller *lastbart levnadssätt* eller eljest *liv* eller eljest visat svår oart och bevisat svår oart och beträffande vilken träffande vilken särskilda åtgärder särskilda åtgärder från samhällets från samhällets sida krävas för hans sida krävas för hans tillrättaförande. tillrättaförande.

---

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

---

### 3) Lag

angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten.

Härigenom förordnas, att 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 om behörighet att utöva läkarkonsten<sup>1</sup> skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

#### 3 §.

Har legitimerad läkare genom utslag, som mot honom äger laga kraft, för brott, som han förövat under utövning av läkarkonsten, dömts till straffarbete eller svårare straff eller enligt 14 kap. 9, 12, 13, 17, 27, 28 a eller 33 §, 15 kap. 9, 15 a eller 25 § eller 18 kap. 6, 8, 8 a, 9, 10 eller 10 a § strafflagen, 12 § lagen om avbrytande av havandeskap, 8 § lagen om sterilisering eller 8 § lagen om kastrering till fängelse

eller, där han innehaft sådan läkarbefattning, att brott i tjänsten bestraffas såsom brott av ämbetsman, i annat fall än nyss sagts för brott, som han förövat under utövning av läkarkonsten, gjort sig förfallen till avsättning från befattningen eller mistning därav på viss tid

eller fällts till ansvar enligt 7 § här nedan,

skall medicinalstyrelsen, såvida läkaren finnes hava genom vad han sålunda låtit komma sig till last visat sig ovärdig det förtroende, en läkare bör äga, eller oförmögen att nöjaktigt utöva sin konst, för viss tid, ej över tio år, eller för alltid återkalla hans legitimation; dock att för läkare, som blivit av Konungen eller av medicinalstyrelsen utnämnd till läkarbefattning, legitimationen ej må återkallas, så länge han innehar befattningen, samt att, där dylik läkare dömts till suspension, legitimationen må återkallas allenast för suspensionstiden.

Där läkare — — — utöva läkarkonsten.

<sup>1</sup> Senaste lydelse, se SFS 1942: 381.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

## 5 §.

Har någon, som är behörig att utöva läkarkonsten, dömts till straffarbete eller svårare straff eller enligt 14 kap. 9, 12, 13, 17, 27, 28 a eller 33 §, 15 kap. 9, 15 a eller 25 § eller 18 kap. 6, 8, 8 a, 9, 10 eller 10 a § strafflagen, 12 § lagen om avbrytande av havandeskap, 8 § lagen om sterilisering eller 8 § lagen om kastrering till fängelse eller till ansvar för förseelse, som i 7 § här nedan sägs, eller har innehavare av sådan läkarbefattning, att brott i tjänsten bestraffas såsom brott av ämbetsman, gjort sig förfallen till avsättning från befattningen eller mistning därav på viss tid, skall domstolen till medicinalstyrelsen insända protokoll och utslag i målet.

Har någon — — — hos Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville till förnyad omedelbar prövning upptaga frågorna om sådan ändring av lösdrivarlagen, att möjligheterna till ingripande enligt denna lag mot homosexuell prostitution ökas, och om omarbetning i skärpande riktning av 18 kap. 13 § strafflagen ävensom för riksdagen framlägga de förslag, som härav må kunna föranledas; samt

C) att de i ämnet väckta motionerna, I: 204 och II: 312, måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

Stockholm den 7 mars 1944.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Karl Emil Johanson*, *Westman*, *Linnér*, *Ahlkvist* och *Krügel*, fru *Sjöström-Bengtsson* samt herr *Knut Petersson*;

från andra kammaren: herrar *Hedlund* i Östersund, *Werner*, *Berg*, *Björling* och *Lindberg*, fru *Gustafson* samt herrar *Landgren* och *Sundqvist*.

### Reservation

av herr *Sundqvist*.